

Reactienota

Procedure Nationaal Water Programma 2022-2027

Januari 2020

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Het Nationaal Water Programma 2022-2027	3
1.2	De procedure	3
1.3	Doel van deze Reactienota	4
1.4	Leeswijzer	4
2	Zienswijzen op Notitie Reikwijdte en Detailniveau	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Overzicht indieners	5
2.3	Veel voorkomende thema's	6
2.4	Reacties op participatieplan	6
2.5	Wijze van beantwoording	6
3	Zienswijzen en reacties	7
	Bijlagen	29
I	Kennisgeving procedure Nationaal Water Programma 2022-2027	29
II	Participatieplan	30

1 Inleiding

1.1 Het Nationaal Water Programma 2022-2027

Nederland is een waterland. We leven met, naast, op, en in het water. De rijksoverheid moet iedere zes jaar een Nationaal Waterplan en Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren opstellen. Voor de periode 2022 - 2027 worden deze twee plannen samengebracht in één programma. In dit Nationaal Water Programma 2022 - 2027 schrijft de rijksoverheid op wat de hoofdlijnen, de principes en de richting zijn van het nationale waterbeleid en het beheer van de rijkswateren. Dit doen de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit gezamenlijk. Zodat wij nu en in de toekomst het hoofd kunnen bieden aan diverse uitdagingen zoals droogte of juist stormen en hevige regenbuien en uitdagingen die te maken hebben met de kwaliteit van ons water en onze veiligheid, inclusief cybersecurity.

Op 31 oktober 2019 is de kennisgeving procedure Nationaal Water Programma 2022-2027 gepubliceerd. Tussen 1 november 2019 en 28 november 2019 kon eenieder een zienswijze indienen op:

- het voornemen tot het opstellen van een Nationaal Water Programma 2022-2027
- het voornemen tot het opstellen van een milieueffectrapport (PlanMER) en de bijbehorende Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Ook konden er reacties worden gegeven op het participatieplan.

1.2 De procedure

Het Nationaal Water Programma 2022-2027 vormt een kader voor toekomstige besluiten over plannen en activiteiten die gevolgen kunnen hebben voor het milieu. Voor dergelijke plannen van de overheid moet de procedure van de milieueffectrapportage worden doorlopen. Het PlanMER is een rapport dat de gevolgen van het Nationaal Water Programma 2022 - 2027 voor onze leefomgeving en het milieu beschrijft. Ter voorbereiding op het PlanMER is in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) beschreven welke onderwerpen (reikwijdte) in het PlanMER onderzocht zullen worden en met welke diepgang (detailniveau). De planmer procedure is juridisch gekoppeld aan de planprocedure van het Nationaal Water Programma

2022-2027. Dit betekent dat het PlanMER (rapport) moet worden opgesteld vóór de vaststelling van het Nationaal Water Programma 2022-2027 in 2021 kan plaatsvinden.

De procedure omvat zes stappen in de tijd die hieronder worden toegelicht.

1 Kennisgeving (november 2019)

Door een kennisgeving in de Staatscourant en in de Volkskrant is eenieder geïnformeerd over het voornemen van de minister van Infrastructuur en Waterstaat - in overeenstemming met de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties - om het Nationaal Water Programma 2022-2027 voor te bereiden en vast te gaan stellen. De openbare kennisgeving vormt de formele start van de planmer; in de kennisgeving is aangegeven dat de planmer procedure wordt doorlopen. Eenieder is in de gelegenheid gesteld om zienswijzen kenbaar te maken op het voorgenomen Nationaal Water Programma 2022-2027. Ieder die een zienswijze indient krijgt daarop een reactie.

2 Raadpleging over reikwijdte en detailniveau (november 2019)

De NRD is in de periode tot eind november 2019 ter inzage gelegd. Deze periode is benut om enerzijds eenieder de gelegenheid te geven om zienswijzen in te dienen (zie 'kennisgeving'), maar ook om de bestuursorganen en wettelijke adviseurs te raadplegen over de benodigde reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER voor het Nationaal Water Programma 2022-2027. Het betreft de volgende bestuursorganen en wettelijke adviseurs:

- Omdat decentrale overheden een belangrijke rol vervullen bij de uitvoering van het beleid, zijn deze geraadpleegd via bestaande gremia waarin het Rijk overleg voert met provincies, waterschappen en gemeenten.
- Omdat de plannen mogelijk milieugevolgen kunnen hebben op buurlanden, zijn ook de relevante bestuursorganen over de grens geraadpleegd, namelijk Duitsland en België én - vanwege keuzes over de Noordzee - het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Noorwegen. Binnengekomen reacties zijn opgenomen in deze nota.
- Verder zijn ook de wettelijke adviseurs van het Rijk geraadpleegd over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport. Het betreft het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed van het Ministerie van

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

- Ook de Commissie m.e.r. is gevraagd om advies te leveren over de benodigde reikwijdte en detailniveau voor het PlanMER voor het Nationaal Water Programma 2022-2027. Het advies van de Commissie m.e.r. wordt begin februari verwacht en dit advies wordt evenals de ingediende zienswijzen en deze reactienota betrokken bij het opstellen van het PlanMER.

3 Bepaling reikwijdte en detailniveau (februari 2020)

Op basis van de inzichten, adviezen uit de raadpleging en advies van de Commissie m.e.r. bepaalt de minister van Infrastructuur en Waterstaat - in afstemming met de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties - de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen PlanMER. In het PlanMER wordt aangegeven hoe met de inzichten en adviezen is omgegaan. Er komt dus geen aangepaste versie van de NRD.

4 Opstellen PlanMER en ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027 (februari – december 2020)

Na de raadpleging over reikwijdte en detailniveau wordt het PlanMER voor het Nationaal Water Programma 2022-2027 opgesteld. Voor het Nationaal Water Programma 2022-2027 moet tevens een Passende beoordeling worden opgesteld, dit vindt plaats op structuurniveau. De Passende beoordeling wordt als bijlage bij het PlanMER opgenomen. Het PlanMER wordt in december 2020 ter inzage gelegd. Tegelijkertijd met het opstellen van het PlanMER wordt ook het ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027 opgesteld.

5 Openbare kennisgeving PlanMER en ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027, ter visie legging en toetsingsadvies (december 2020-juni 2021)

Het PlanMER wordt gedurende zes maanden gelijktijdig met het ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027 ter inzage gelegd. Op beide documenten mag eenieder zienswijzen naar voren brengen volgens de zienswijze-procedure. De buurlanden (België, Duitsland, Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Noorwegen) worden over het planMER en het ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027 geraadpleegd. Indien uit het PlanMER blijkt dat er grensoverschrijdende effecten kunnen optreden, zal in overleg met de buurlanden het PlanMER en Nationaal Water Programma 2022-2027 ook in de betrokken buurlanden voor inzage beschikbaar komen. Ook zal er een toetsing plaatsvinden op het PlanMER door de Commissie m.e.r. Gelijktijdig met de terinzagelegging worden het PlanMER

en het ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027 aangeboden aan de Tweede Kamer.

6 Opstellen en vaststellen definitief Nationaal Water Programma 2022-2027

Op basis van de inzichten en beelden die zijn verkregen gedurende de terinzagelegging wordt het ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027 indien nodig aangepast. Zo nodig wordt ook het PlanMER aangevuld. Uiterlijk in december 2021 stellen de ministers van Infrastructuur en Waterstaat, van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het Nationaal Water Programma 2022-2027 vast. Hierbij wordt vermeld op welke wijze rekening is gehouden met de milieueffectrapportage en met de zienswijzen en adviezen.

1.3 Doel van deze Reactienota

Het is de inzet van deze Reactienota om eenieder zo goed mogelijk reactie te geven op alle ingediende zienswijzen en te laten zien hoe daarmee omgegaan zal worden. In deze reactienota wordt ingegaan op de binnengekomen zienswijzen. De zienswijzen worden betrokken bij het opstellen van het PlanMER. De algemene indruk is dat de ingediende zienswijzen daadwerkelijk bijdragen aan de kwaliteit van het op te stellen PlanMER. De zienswijzen benadrukken immers het belang van een zorgvuldig onderzoek en zij geven handvatten om de onderzoeksvragen meer precies te richten op punten die indieners van belang vinden. Kortom, de zienswijzen dragen bij aan een PlanMER dat de benodigde informatie bevat voor het nemen van een zorgvuldig en goed onderbouwd besluit over het ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027.

In het algemeen geldt: de hoofdlijnen van de NRD en het Participatieplan blijven gehandhaafd. In deze fase van het programma is nog niet in alle gevallen bekend of en hoe aangedragen punten worden meegenomen in het Nationaal Water Programma 2022-2027 en het PlanMER.

1.4 Leeswijzer

De Reactienota is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 is een samenvatting gegeven van de personen en instanties die een zienswijze hebben ingediend en is een samenvatting gegeven van de inhoud van de zienswijzen en de reacties op het participatieplan. Hoofdstuk 3 geeft de zienswijzen gerangschikt op participant en de reactie per deelzienswijze. In bijlage 1 is de kennisgeving procedure Nationaal Water Programma 2022-2027 opgenomen. In bijlage 2 is het participatieplan opgenomen.

2 Zienswijzen op Notitie Reikwijdte en Detailniveau

2.1 Inleiding

Van vrijdag 1 november tot en met donderdag 28 november 2019 kon eenieder een zienswijze naar voren brengen over het voornemen een Nationaal Water Programma 2022 - 2027 op te stellen en over het voornemen hiervoor een milieueffectrapport (PlanMER) op te stellen. Ook kon men een reactie geven op het voorgenomen participatieproces. In deze periode zijn in totaal 19 zienswijzen ontvangen, van 19 verschillende partijen. De zienswijzen zijn afkomstig van maatschappelijke organisaties (4), brancheorganisaties (4), buurlanden (7) en particulieren (4).

2.2 Overzicht indieners

Tabel 1 geeft een overzicht van de partijen die een zienswijze hebben ingediend. Het Nationaal Water Programma 2022-2027 is de indieners erkentelijk en bedankt hen voor het via zienswijzen uiten van hun betrokkenheid. De zienswijzen zijn belangrijk om het PlanMER en daarmee het ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027 goed vorm te geven.

Tabel 1: overzicht indieners

Registratienummer	Nummer in tabel H. 3	Organisatie	Pagina
70175709	1	Particulier (Amsterdam)	7
70185848	2	Particulier (Barjac, FR)	7
70224222	3	Particulier (Ens)	9
70238408	4	Nederlandse Vereniging van Leveranciers van Bouwgrondstoffen (NVLB)	10
70264551	5	Particulier (Nieuw-Beijerland)	10
70266467	6	Regionaal Landschap Kempen en Maasland (BE)	12
70269386	7	Nederlandse Olie en Gas Exploratie en Productie Associatie (NOGEPa)	13
70272323	8	Vlaamse Overheid, departement Omgeving (BE)	15
70282302	9	Waddenvereniging	16
70283177	10	IJsselmeervereniging	17
70284101	11	Wereld Natuur Fonds (WWF)	19
70292307	12	Koninklijke BLN-Schuttevaer	20
70293707	13	Cascade (branche vereniging voor zand- en grindproducenten in Nederland)	21
70296656	14	Secretariaat Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) (BE)	21
70298453	15	Natuurmonumenten	22
70314875	16	Historic Environment Scotland (GB)	27
70316198	17	Scottish Natural Heritage Dualchas Nàdair na h-Alba (GB)	27
70316334	18	SEPA Scottish Environment Protection Agency (GB)	27
70316537	19	Scottish Government, Local Government and Communities Directorate (GB) (NB: dit is de oplegbrief bij 16 t/m 18)	27
-	0	Gemeente Maasmechelen (te laat ingediend)	27

2.3 Veel voorkomende thema's

De zienswijzen op het voornemen een Nationaal Water Programma 2022 - 2027 op te stellen en het voornemen hiervoor een milieueffectrapport (PlanMER) op te stellen bevatten veel vragen en opvattingen over het Nederlandse water en doen suggesties voor aanpassing van de uit te voeren planmer procedure.

De ingediende zienswijzen geven een beeld van de relevante maatschappelijke belangen en de actuele discussie met betrekking tot het Nederlandse waterbeleid en -beheer. De diversiteit aan ontvangen zienswijzen is groot. Toch is er wel een aantal hoofdlijnen te benoemen:

- Diverse zienswijzen gaan over de zeespiegelstijging en of het beleid daar wel voldoende rekening mee houdt.
- Ook vragen verschillende indieners aandacht voor natuur/ Natura 2000 gebieden en om de effecten van het waterbeleid en -beheer op N2000 gebieden mee te nemen.
- Een ander terugkerend onderwerp betreft het belang van het weergeven van het verschil tussen bestaand beleid en nieuw beleid.
- Verschillende keren wordt ook door de insprekers verwezen naar de NOVI: de beschikbare ruimte en het afwegen van het ruimtegebruik speelt ook in het waterbeleid en -beheer door.
- Een aantal organisaties van grond- en zandwinning wijst erop dat het Nationaal Water Programma 2022-2027 een afwegingskader voor vergunningverlening moet geven voor de winning van bouwgrondstoffen in de Rijkswateren.
- Er zijn ook reacties van de buurlanden, waarbij met name vanuit België wordt gewezen op het belang van grensoverschrijdende effecten in beeld te brengen.
- Tot slot geven de zienswijzen suggesties voor de aanpak van het waterbeheer en geven diverse insprekers aan betrokken te willen worden in het vervolgetraject.

2.4 Reacties op participatieplan

Er zijn in de periode van 1 november 2019 tot en met 28 november 2019 ook reacties gevraagd op de voorgenomen participatiestappen zoals beschreven in het participatieplan. Een aantal partijen heeft naast hun zienswijze ook reacties op het participatieplan gegeven. Hieronder worden deze opmerkingen samengevat.

Verschillende partijen hebben aangegeven graag bij de verdere stappen betrokken te worden. Het Nationaal Water Programma 2022-2027 hecht grote waarde aan betrokkenheid van de omgeving. Deze partijen zijn uitgenodigd voor de participatiesessies.

Een aantal partijen heeft aangegeven op de hoogte gehouden te willen worden. Dit kan via de website www.helpdeskwater.nl/nwp. Ook zal hier aandacht aan worden besteed bij de bijeenkomsten. De [postbus Nationaal Water Programma](#) is beschikbaar voor vragen en opmerkingen.

Een aantal Belgische partijen heeft aangegeven ook betrokken te willen zijn bij de inhoud van het Nationaal Water Programma. Hier wordt in de tabel in hoofdstuk 3 op ingegaan.

2.5 Wijze van beantwoording

Elke participant heeft op volgorde van binnenkomst een registratienummer gekregen. Dit nummer is in de ontvangstbevestiging naar de indieners verstuurd. In tabel 1 is een overzicht van deze registratienummers en de participanten gegeven. Hiermee kunnen de indieners zien waar de behandeling van de zienswijze in de Reactienota is opgenomen.

De indieners van zienswijzen ontvangen een bericht met daarin verwijzing naar deze Reactienota.

3 Zienswijzen en reacties

Onderstaande tabel 2 geeft in de linker kolom het nummer van de zienswijze weer en in de volgende kolommen achtereenvolgens het nummer van de deelzienswijze, de tekst van de deelzienswijze en de reactie van het bevoegd gezag per deelzienswijze. Voor de bijbehorende registratienummers en indieners zie tabel 1.

Tabel 2: zienswijzen en reacties

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
1	1	<p>De documentaire 'De Creatie Noord-Holland' laat de historische ontwikkeling zien van de strijd tegen het water vanaf de 13 e eeuw, en wordt een overzicht geboden van de drooglegging van grote gebieden.., de huidige groene polders! De film is een levendige reconstructie van de huidige polders waarbij mens, techniek en natuur samen een landschapstype hebben gevormd, dat zijn weerga in de wereld niet kent !</p> <p>Interessant is te zien de niet aflatende strijd tegen de stijging van de zeespiegel en...de inklinkende bodem achter de dijken ! (.....)</p> <p>De Docu film bevat 10 blokjes die afzonderlijk kunnen worden bekeken, willen we nieuwe antwoorden vinden om het hoofd te kunnen bieden aan gebieden gelegen onder zeeniveau is het leerzaam te weten hoe diverse methoden zijn toegepast. Blok</p> <p>0. Oerlandschap, 1. Terpen & Oeverwallen, 2. Veevorming, 3. Dammen & Dorpen, 4. Dijkbeheer, 5. Molens & Stenen Dijken, 6. Leeghwater/ Handel/ Kapitaal, 7. Polders 17e eeuw, 8. Industriële Molens / Stoomgemalen, 9. Waterramp , resumé 'De Dijk'. Totale speelduur 43 minuten</p>	<p>Een interessante documentaire over het waterbeheer in Noord-Holland. Gezien het karakter van het Nationaal Water Programma zal het geen onderdeel worden van het planMER. De documentaire wordt voor kennisgeving aangenomen.</p>
2	1	<p>Als een dijk is afgekeurd, zou er altijd een goed aanvullend grondsterkte onderzoek moeten komen zodat er nooit een risico is dat er met te lage sterkte waarden wordt gerekend. Hierbij kan veel overbodig werk en veel geld in het vervolgtraject bespaard worden. Zowel de bestaande situatie van de dijk alsook de dijk tijdens vorige stormen zouden moeten worden doorgerekend, om te kijken of de veiligheidsfactor (sterkte van de dijk versus de belasting op de dijk) niet onder de 100% is gekomen (terwijl de dijk nog overeind staat), want dat bewijst dat de gehanteerde sterkte waarden te laag zijn aangenomen. Deze methode heet de bewezen sterkte methode.</p>	<p>Indiener doet de aanbeveling om altijd aanvullend grondsterkte onderzoek uit te voeren, zodat er nooit met een te lage sterkte van de dijk wordt gerekend. Dit is een goede suggestie, die al vaak in de praktijk wordt toegepast. Tevens zijn de innovaties van het Hoogwaterbeschermingsprogramma erop gericht om een steeds nauwkeuriger inschatting van de sterkte van de dijk te kunnen maken, zodat geld wordt bespaard en geen overbodig werk wordt verzet. De methode van bewezen sterkte maakt reeds onderdeel uit van de beoordelings-systematiek voor primaire keringen. Voor de beoordeling van de veiligheid van een dijktraject wordt van grof naar fijn gewerkt, waarbij de onzekerheden steeds verder worden verkleind om tot een overstromingskans van het traject te komen. Wanneer de onzekerheid van sterkte waarden van de grond bepalend zijn voor de veiligheids categorie dienen deze onzekerheden in de beoordeling te worden verkleind. De methode van bewezen sterkte is een van de methoden die hiervoor gebruikt kan worden. De methode is uitgewerkt in de technische leidraden die de Minister voor beoordeling en ontwerp ter beschikking stelt.</p>
2	2	<p>Het zou verboden moeten zijn voor het waterschap om een alliantie met ingenieursbureau's en aannemers aan te gaan, die zowel het ontwerp maakt als de uitvoering gaat doen. Er zou dan immers de valse prikkel ontstaan om het ontwerp onnodig groot en duur te maken, zodat de marktpartijen in de uitvoering veel werk en winst kunnen binnenhalen.</p>	<p>Partijen zijn vrij in de wijze waarop zij hun zakelijke afspraken willen vastleggen. Het alliantiecontract is daarbij een vorm die in Nederland steeds meer ingezet wordt en waarvan de ontwikkelingen en resultaten worden gevolgd.</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
2	3	Bij een alliantie zou het alliantiecontract openbaar moeten zijn om bovenstaande punt te kunnen toetsen.	Bij een publiek-private-samenwerking zijn markt en overheid medeverantwoordelijk voor het hele project, van begin tot eind. Hiermee zijn opdrachtgever en opdrachtnemer samen verantwoordelijk voor het succes van het project, het bewaken van de scope en de beheersing van de risico's. Bij een alliantie wordt er gewerkt met een open boekhouding waarbij de opbouw van de kosten van een project en de daarbij behorende risico's inzichtelijk zijn voor beide partijen, hetgeen niet standaard het geval is bij andere meer gebruikelijke contractvormen. Het openbaar maken van een contract gebeurt in de regel niet, om de bedrijfsgevoelige belangen van de opdrachtnemer niet te schaden. Overigens zijn conceptcontracten wel vaak openbaar bij de start van een aanbesteding.
2	4	Indien het waterschap het project grotendeels of zelfs volledig door het Rijk vergoed krijgt, zou er de valse prikkel kunnen ontstaan om het ontwerp onnodig groot en duur te maken. Sterk onafhankelijk toezicht vanuit het Rijk zou dan plicht moeten zijn.	Sinds 2014 financieren het Rijk en de waterschappen gezamenlijk de dijkversterkingsprojecten, waarbij het Rijk 50% betaalt en de waterschappen gezamenlijk ook 50%. Deze financieringsbron wordt de Dijkrekening genoemd. Waterschappen die een dijkversterking uitvoeren kunnen hiervoor 90% subsidie krijgen uit de Dijkrekening. Daarnaast financiert het waterschap zelf bij ieder project 10% uit eigen middelen. De programmadirectie van het Hoogwaterbeschermingsprogramma heeft een belangrijke rol in het toetsen van de ontwerpen en het toekennen van de subsidies. Een team van specialisten op het gebied van techniek, projectmanagement en projectbeheersing beoordeelt daarbij of een project op sobere en doelmatige wijze is ingestoken.
2	5	Ingezetenen zouden veel eerder en niet op het einde betrokken moeten worden bij het ontwerpproces, omdat dan alles in kannen en kruiken is, en het te laat is om nog iets te veranderen. Het waterschap hoeft dan alleen nog maar zijn eigen vlees te keuren, een dik rapport over alle zienswijzen te schrijven en vervolgens kunnen de ingezetenen alleen nog maar naar de bestuursrechter die, in een veel te laat stadium, alleen naar de vorm en niet naar de inhoud kijkt, en daar ook niet toe in staat is, gezien zijn opleiding. Ingezetenen zouden bij de ontwerpfase betrokken moeten worden. Ingezetenen zouden het recht moeten krijgen niet alleen de gekozen variant te weten te krijgen, maar ook alle andere varianten te weten krijgen en alle voors en tegens bij die varianten. Ingezetenen zouden inzagen moeten krijgen in de berekeningen en de kostenafwegingen, omdat ze anders in de discussie met het waterschap geen poot hebben om op te staan.	Het Hoogwaterbeschermingsprogramma werkt volgens de MIRT-systematiek van gefaseerde besluitvorming over projecten. Omwonenden (en andere belanghebbenden) wordt in de opeenvolgende fasen een rol gegeven in de totstandkoming van een dijkversterking. De uiteindelijke afweging van belangen, welke resulteert in de uitwerking van hoe een dijk eruit komt te zien, is een bestuurlijke afweging. Met de invoering van de Omgevingswet wordt de invulling van participatie nader geformaliseerd. Dan zal bij de start van een project met een kennisgeving aangegeven moeten worden hoe participatie vorm krijgt. Dit geldt ook voor informatie over de niet-gekozen varianten en inzage in (technische) berekeningen en kostenafwegingen met in achtneming van bescherming van marktgevoelige informatie.
2	6	Bij een conflict moeten in eerste instantie als berniddeling, en op tijd, externe deskundigen betrokken worden, omdat het waterschap niet als de slager zijn eigen vlees moet gaan keuren. In tweede instantie zou het conflict zou niet alleen bij een bestuursrechter moeten kunnen komen die alleen naar de vorm en procedure kijkt, maar ook bij technisch geschoolde deskundigen die naar de inhoud kunnen kijken.	Het gebeurt met regelmaat dat er, in het geval van een conflict, externe deskundigen worden ingeschakeld ter ondersteuning van bewoners en belanghebbenden. Dit betreft inhoudelijk (technisch) deskundigen, maar ook bijvoorbeeld onafhankelijke procesbegeleiders. De invulling van inzet van deskundigheid kan per waterschap en project verschillen. Op het moment dat er een beroepsprocedure wordt ingesteld, kan de bestuursrechter (Raad van State), inhoudelijke deskundigheid van de Stichting Advisering Bestuursrecht inschakelen.

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
3	1	<p>In de Noordoostpolder missen we een stuk randmeer tussen Blokzijl en Lemmer. Vaker over gesproken doch nog niet gerealiseerd. Denk toch dat een randmeer mee kan doen om de verdroging van de gebieden oostelijker en noordelijker tegen te gaan. Diepe grondwater verder aanvullen tegen oprukkende verzilting.</p>	<p>Het Deltaprogramma heeft onder andere tot doel om Nederland voor te bereiden op klimaatverandering. De punten die door indiener worden aangegeven hebben daar op diverse wijzen mee te maken.</p> <p>Wanneer het droog wordt of dreigt te worden, is het verstandig water vast te houden in plaats van af te voeren. De droogte van 2018 heeft tot een grote mate van bewustwording hiervan geleid in brede groepen die afhankelijk zijn van dit water.</p> <p>Daarom zijn er diverse maatregelen geprogrammeerd in het Deltaprogramma Zoetwater om in het landelijke gebied in de toekomst beter water vast te houden. Ook vindt er in het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie onderzoek plaats (de zgn. stresstest) naar de kwetsbaarheid van functies voor klimaatverandering, waaronder droogte. Op basis van de uitgevoerde stresstesten zullen gemeenten maatregelen nemen om die kwetsbaarheid te verminderen. Het tegengaan van de verstening van tuinen zou daar onderdeel van uit kunnen maken. Uiteraard wordt er bij alle maatregelen gekeken naar de kosten en de baten. De maatregelen die daar het meest gunstig uitkomen (= kosten/baten ratio) worden het eerst uitgevoerd.</p> <p>Om de maatregelen die het Deltaprogramma noodzakelijk acht te kunnen uitvoeren, wordt de noodzaak daarvan verankerd in het Nationaal Water Programma 2022-2027.</p> <p>Het gebrek aan een randmeer en de daarmee gepaard gaande vernatting in de Noordoostpolder en verdroging in gebieden direct ten noorden en ten oosten van de Noordoostpolder is snel na de aanleg onderkend. En bij de aanleg van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland gecorrigeerd. Om een dergelijk omvangrijk en ingrijpende herinrichting te doen worden de kosten en baten tegen elkaar afgewogen. Dit is in het Deltaprogramma IJsselmeergebied tussen 2010 en 2015 gedaan. De kosten/baten ratio was niet zodanig dat deze maatregel genomen gaat worden.</p>
3	2	<p>Als ik verzilting schrijf kom ik bij ontwikkelingen die plaatsvinden met warm water omhoog halen ten behoeve van kasverwarming of anderszins. Indiener geeft nog een aantal voorbeelden van particulieren waar in de grond wordt geboord voor diepliggend water en vraagt zich af wie al die gaten in de ondergrond bijhoudt.</p>	<p>Bij gaten in de ondergrond vindt registratie plaats. Wanneer bij boringen ten behoeve van de warmtevoorziening van kassen en gebouwen afsluitende kleilagen in de ondergrond niet goed worden afgedicht, kan eventueel aanwezig zout grondwater uit diepere lagen naar bovenliggende zoetwatervoorraden stromen en verzilting veroorzaken. De regelgeving verplicht tot een goede afdichting van boorgaten, zodat deze verzilting niet kan optreden. Bij de verwarming van kassen gaat het om diepe aardwarmte, ofwel geothermie. De minister van EZK is het bevoegde gezag voor vergunningverlening voor de aanleg van geothermie-installaties. Staatstoezicht op de Mijnen en TNO adviseren daarbij. TNO registreert alle installaties. Bij de verwarming van huizen en utiliteitsgebouwen gaat het meestal om bodemenergie (aardwarmte tot 500 meter diep). Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen gesloten systemen en open systemen. Gemeenten zijn bevoegd gezag voor meldingen en vergunningen voor gesloten systemen. De provincies zijn bevoegd gezag voor meldingen en vergunningen voor open systemen. Open en gesloten bodemenergiesystemen worden nu geregistreerd in het Landelijk Grondwater Register (LGR) en zichtbaar gemaakt in de WKO-tool (www.wkool.nl). Het voornemen is om bodemenergiesystemen vanaf 2022 te registreren in de Basisregistratie Ondergrond (BRO).</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
3	3	Nederland ligt vol met oude zandwinplaatsen langs onze snelwegen. Vaak verstopt doch kunnen we die niet opnemen in een groter geheel zodat de boezem van een waterschap nog meer oppervlakte kan krijgen? Zie langs oude kanalen/ trekvaarten mogelijkheden om daar plek te maken voor woonboten. Bij Urk is in een woonwijk een wateroppervlak (boezem voor opvangen stortbuien) gemaakt met daarin woonboten die over de Urkerweg vanuit de Urkervaart erin zijn getild. Twee vliegen in 1 klap pas geleden dit jaar.	Soms hebben geïsoleerde wateren (zandwinplassen en wateropvang binnen de bebouwde kom) andere functies die niet toelaten dat zij in verbinding worden gesteld met overig oppervlaktewater. Denk hierbij aan natuurfunctie op basis van een zeer goede waterkwaliteit. Voor de opvang gebieden, zoals wadi's (een bufferings- en infiltratievoorziening die tijdelijk gevuld is met hemelwater) binnen gemeentegrenzen is het soms wegens ruimtedruk onmogelijk deze verbinding te maken. Soms ook is het onwenselijk wegens de bijkomende risico's voor gezondheid maar ook vanwege veiligheid voor spelende kinderen. Over het algemeen zijn bij de gemeentelijke aanpassingen de waterschappen betrokken en zal daar waar mogelijk en wenselijk die verbinding zeker gemaakt worden.
4	1	Wij zijn van mening dat in het Nationaal Water Programma 2022 - 2027, analoog aan onze aantekeningen bij de Ontwerp NOVI en de PlanMER NOVI, naast de winning van zand voor de kustveiligheid, voldoende aandacht zou moeten worden besteed aan het nationaal belang van de winning van oppervlaktedelfstoffen voor de toepassing op het land. Dit is ook van belang voor de motivatie van nut en noodzaak van aanvragen van ontgrondingen- en omgevingsvergunningen voor de winning in rijkswateren van bouwzand voor op het land. De winning van bouwzand op het land is de laatste decennia vervangen door winning in de Noordzee, het IJsselmeer en andere grote wateren.	Of de winning van oppervlaktedelfstoffen een nationaal belang is, wordt in de Nationale Omgevingsvisie besloten waar voor dit onderwerp een soortgelijke inspraakreactie is ontvangen. In het Nationaal Water Programma en het Programma Noordzee 2022-2027 wordt vervolgens dit beleid verder uitgewerkt.
4	2	Aangezien de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen in de B&U en de GWW-sector, als gevolg van investeringsprogramma's van het Rijk, onverminderd hoog blijft, is continuering van het beleid uit het Nationaal Waterplan 2016 2021 ook noodzakelijk.	Het beleid voor de winning van oppervlaktedelfstoffen in de Noordzee en de grote binnenwateren zal worden uitgewerkt in het Nationaal Water Programma en Programma Noordzee 2022-2027. Vertrekpunt hierbij wordt het beleid uit het Nationaal Water Plan 2016-2021.
5	1	Het Kierbesluit: Punt 1. Op het ogenblik en in de komende jaren wordt al implementerend geleerd hoe het zout dat binnengelaten wordt in het Haringvliet zich gedraagt, hoe de visintrek verloopt en hoe die geoptimaliseerd kan worden. De projectgroep is daarbij met handen en voeten gebonden aan tal van voorwaarden. Naar verluidt is men niet vrij om alles te onderzoeken wat men eventueel zou willen. Uiteindelijk moet er een sluisbedieningsprotocol uit de bus rollen dat vele heren dient. Ons inziens wordt er naar een te beperkt aantal openingsvarianten gekeken, waardoor straks een bedieningsprotocol wordt vastgesteld dat onvoldoende recht doet aan de mogelijkheden om een in tijd en ruimte zo'n groot mogelijke sluisopening te realiseren. Punt 2. Het mogelijk maken van Visintrek. Punt 3. Randvoorwaarden en belangen. De projectgroep moet voor het maken van een bedieningsprotocol rekening houden met: De waterstand op zee, de afvoer bij Lobith, het zoutgehalte bij de diverse innamepunten waaronder Gouda en Bernisse, de achterwaartse verzilting via de Nieuwe Waterweg, het waterpeil van het Hollands Diep voor de scheepvaart, de aanwezigheid van vis die wil paaien, opgroeien dan wel doortrekken. De grote belanghebbenden bij zoetwater zijn landbouw en industrie. Rekening moeten houden met al deze randvoorwaarden en belangen leidt tot een krampachtig beleid met onvoldoende resultaat voor de natuur. Het lijkt erop dat het beleid niet gericht is op optimaliseren van de natuurkwaliteit, maar vooral op het behouden van de huidige zoetwaterfaciliteiten. Dit zou dan gebaseerd zijn op ruim zestig jaar geleden genomen besluiten om de Delta-wateren zoveel mogelijk te verzoeten ten faveure van de landbouw, industrie en huishoudelijk gebruik.	Het Kierbesluit wordt volgens het concept van 'lerend implementeren' ingevoerd. Daarbij wordt kennis opgedaan van verzilting en wordt gezocht naar optimale openingen voor ecologie/visintrek, binnen de randvoorwaarden van het Kierbesluit (veiligheid, zoetwatervoorziening en scheepvaart). Binnen de grenzen van randvoorwaarden en zorgvuldigheid kan alles onderzocht worden wat bijdraagt aan het lerend implementeren.

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
5	2	Punt 4 gaat over de houdbaarheid: De zeespiegel hoeft maar twee of drie decimeter te stijgen of het hele bouwwerk dreigt om te vallen. Het zout zal vaker en verder Haringvliet en Spui binnendringen, waardoor de Kier steeds vaker dicht moet. Alle berichten in de media over herstel van estuariene waarden die aanstaande zouden zijn kunnen dan in de prullenbak.	De klimaatverandering heeft, zeker op de langere termijn, een groot effect op ons watersysteem. Voor het Kierbesluit kan grotere verzilting via de Nieuwe Waterweg of vaker lagere rivierafvoeren een negatief effect hebben. Aan de andere kant leidt zeespiegelstijging tot meer diepgang en daarmee wellicht iets meer ruimte voor een ander beheer van de Haringvlietsluizen. Het Kierbesluit is op korte en middellange termijn voldoende robuust om effectief te blijven.
5	3	Punt 5 gaat over hoe het beter kan: Als we de zoetwaterinname voor het Groene Hart, de Haarlemmermeerpolder, het Westland, Voorne-Putten, Goeree-Overflakkee, de Hoeksche Waard en de industrie anders gaan organiseren zijn we van alle krampachtigheden en mitsen en maren af. Vanuit het maatschappelijk middenveld zijn reeds oplossingen aangedragen.	De zoetwatervoorziening voor West Nederland is onderdeel van het Deltaprogramma Zoetwater. Er wordt momenteel gekeken welke maatregelen effectief zijn en of de kosten en baten in verhouding zijn. Daarnaast of kansrijke maatregelen passen in de strategie voor zoetwater. In 2021 wordt besloten welke maatregelen worden opgenomen in het Deltaplan Zoetwater 2022--2027. De afweging en keuzes worden gedaan in overleg met de gebruikers van zoet water.
5	4	Wij vragen u in de Nota Reikwijdte en Detailniveau op te nemen dat het volgende onderzoek gaat worden: Punt 6 vraag 1: Lopende de huidige Kierexperimenten uitzoeken wat er gebeurt met de zoutbeweging als er enige tijd gedempt getij wordt toegelaten zonder onderbreking (bijvoorbeeld in de winter), hoe vaak er bij gedempt getij geen scheepvaart mogelijk is door de kunstmatige geul tussen Dordtsche Kil en Moerdijk (hoeveel uur dat per tijvenster is), hoeveel dat op jaarbasis zou kosten en of het mogelijk is voor de scheepvaart in voorkomende gevallen even te wachten (beschikbaarheid wachtplaats). Pas als alle feiten bekend zijn kan er een gefundeerd protocol worden opgesteld. Tevens wordt daarmee kennis opgedaan die elders en later toepasbaar is. Het Kierbesluit leidt niet tot estuarien herstel. Daarvoor is meer en anders nodig. Punt 6 vraag 2: Welke maatregelen zijn er nodig om een zo gaaf mogelijk estuarien systeem te realiseren in het Haringvliet. Hoe kan de zoetwatervraag beperkt worden en tot realistische proporties worden teruggebracht, zodat de afhankelijkheid van regionaal zoetwateraanbod vermindert. Onderzoeksvragen daarbij zijn: Is de huidige zoetwatervraag van de belanghebbenden reëel, moet zoet water permanent inlaatbaar zijn, is het reëel in een omgeving waar zoetwater van nature niet altijd aanwezig was en waar verzilting zal toenemen zoet water onbeperkt te willen aanbieden, wat kan de bijdrage zijn van grootgebruikers zoals landbouw en industrie aan vermindering van de zoetwatervraag.	Indiener vraagt een aantal specifieke aspecten mee te nemen in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau. Dat zal nu echter niet gebeuren. Het huidige beleid richt zich op de verbetering van de ecologie en met name de vismigratie op het Haringvliet door implementatie van het Kierbesluit. Pas na het traject van 'lerend implementeren' is duidelijk hoe verzilting verloopt in het Haringvliet en hoe groot de ecologische winst precies is. De noodzaak om nu al een ander concept (getemd getij) te onderzoeken is daardoor onvoldoende.
5	5	Punt 6 vraag 3 is: Wat zijn de kosten van het optimaliseren van de huidige KWA tot volwaardige permanente zoetwateraanvoer voor Groene Hart en Haarlemmermeerpolder en wat zijn de kosten van een alternatieve zoetwateraanvoer voor Voorne-Putten, Hoeksche Waard, de industrie Europoort en het Westland via het krekensysteem door de Hoeksche Waard en een sifon onder het Spui. Over die kosten is al wel het een en ander bekend, maar we vragen u deze op een rijtje te zetten en te verifiëren.	De kosten van de huidige KWA, voor fase 1, van het Deltaprogramma Zoetwater (periode 2015-2023) bedragen circa € 37 mln. Nadere informatie hierover is te vinden via het Deltaplan Zoetwater via de site over de Deltabeslissing Zoetwater https://deltaprogramma2020.deltacommissaris.nl/4.html . Vanaf 2022 gaat fase 2 van het Deltaplan Zoetwater van start, met maatregelen voor de periode 2022 tot en met 2027. Besluitvorming over het maatregelenpakket vindt in 2021 plaats op basis van inzicht in de kosten en effecten van de maatregelen, de resultaten van de (regionale) dialogen over Waterbeschikbaarheid en kennis uit analyses, berekeningen en onderzoeken. De resultaten daarvan worden gepresenteerd in het Deltaprogramma 2022, dat op Prinsjesdag 2021 wordt gepubliceerd. Het Nationaal Water Programma 2022 – 2027 zal overigens niet op dit detailniveau over de kosten van maatregelenpakketten voor de tweede fase van het Deltaprogramma Zoetwater ingaan.

Nr.	Sub.nr.	Deelzinswijze	Reactie
5	6	<p>Het huidige systeem kent ook de nodige kosten {steenbestortingen langs oevers en op bodems, uitbaggeren van scheepvaartgeul naar Moerdijk (12 keer per jaar), onderhoud infrastructuur). Deze kosten dienen in beeld gebracht te worden ter vergelijking. Diverse maatschappelijke organisaties zijn ervan overtuigd dat estuarien herstel middels gedempt getij een reële en voor de natuur noodzakelijke mogelijkheid is. Ik sluit mij daar gaarne bij aan. Voorwaarde is dat we de zoetwatervraag en de zoetwateraanvoer anders gaan bekijken. Voor de afsluiting bedroeg de opening van Haringvlietmonding bijna 18.000 m², zetten we alle sluisen open dan is het 6.000 m², bij gedempt getij is dat nog maar ruim 1.600 m². Het zout schuift dan dagelijks zodanig heen en weer dat men rond de laagwaters geruime tijd zoetwater kan innemen. Grofweg is dit wel bekend, maar het zou proefondervindelijk nagegaan moeten worden. Zie Vraag 1. Volgens de projectgroep Kierbesluit kan het nog wel 10 jaar duren voor men "alles in de vingers heeft". Die tijd kan beter gebruikt worden om alternatieve aanvoer en zuiniger watergebruik te onderzoeken. Het gevaar bestaat, zoals eerder genoemd, dat wegens zeespiegelrijzing het Kierbesluit steeds lastiger te handhaven zal zijn. Uiteindelijk zal dan voor een systeem gekozen moeten worden dat duurzamer is. Dat kunnen we beter nu doen.</p>	<p>Het huidige beleid richt zich op de verbetering van de ecologie en met name de vismigratie op het Haringvliet door implementatie van het Kierbesluit. Pas na het traject van 'lerend implementeren' is duidelijk hoe verzilting verloopt in het Haringvliet en hoe groot de ecologische winst precies is. De noodzaak om nu al een ander concept (getemd getij) te onderzoeken is daardoor onvoldoende.</p>
6	1	<p>Onderzoek de tijdelijke en aanhoudende effecten van de dagelijkse (meerdere malen per dag) en de meerdaagse onnatuurlijke waterpeilschommelingen ten gevolge van infrastructuur en industrie (zoals waterinlaatpunten, waterkrachtcentrales en stuwen) in de bovenloop van de Maas, voor de aquatische flora en fauna in de Grensmaas/ het RivierPark Maasvallei. Onderzoek welke gevolgen voor de riviergebonden flora en fauna te verwachten zijn indien de afvaarten van kajakken/raften/suppen en andere vormen van peddelrecreatie in de Grensmaas gaan toenemen. Is er op basis van de te verwachten verstoring van de flora en fauna een afvaarten-plafond in te stellen, en is er vervolgens voldoende grensoverschrijdende wetgeving om dit ook te handhaven? Momenteel niet aanwezig in het gebied, zijn nieuwe gebruiksvormen zoals watervliegtuigen en amfibievoertuigen. Bovenstaande onderzoeksvraag geldt echter ook voor nieuwe vormen van waterrecreatie.</p>	<p>In het PlanMER worden de effecten onderzocht van het nieuwe beleid dat in het Nationaal Water Programma 2022-2027 wordt vastgelegd. De dagelijkse waterschommelingen en waterrecreatie komen aan bod in het Nationaal Water Programma 2022-2027.</p>
6	2	<p>Onderzoek hoe de instrumenten tegen de grote zwerfvuilproblematiek in het dynamische rivierlandschap van het RivierPark Maasvallei (terwijl het vuil elders rechtdoor wordt afgevoerd richting Noordzee, wordt het hier massaal afgezet na hoogwater), die momenteel worden gezocht in het INTERREG 'Lives' project, kunnen worden verankerd in het nationale en internationale beleid.</p>	<p>In het Nationaal Water Programma 2022-2027 zal aandacht worden besteed aan zwerfvuil.</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
7	1	<p>Indiener acht het onjuist en evenmin wenselijk dat activiteiten die reeds onder het huidige Nationaal Water Plan 2016-2021 (NWP2) plaatsvinden, in het toekomstige Nationaal Water Programma 2022-2027 ineens als "nieuw" worden bestempeld in plaats van als "continuering". Zie pagina 18 en 19 van de NRD en pagina 41 sub 55 van het schema. Indiener acht het Kleine veldenbeleid als "nieuw" bestempelen onjuist. Immers, het Kleine veldenbeleid voor olie- en gaswinning bestaat in Nederland reeds sinds 1974. De Nederlandse overheid heeft in 1974 het Kleine veldenbeleid ingevoerd om het Groningen-gasveld te sparen en het opsporen en winnen van andere gasvelden te stimuleren. Aan het Kleine veldenbeleid wordt al decennialang uitvoering gegeven. Dat dit Kleine veldenbeleid aan bod komt in de huidige Beleidsnota Noordzee, Bijlage 2 van het Nationaal Waterplan 2016-2021, (de "Beleidsnota Noordzee") ligt dan ook voor de hand. Gaswinning uit de kleine velden komt in de Beleidsnota Noordzee aan de orde als een status quo: de verwachting wordt uitgesproken dat nog tot circa 2040 gas kan worden geproduceerd uit deze velden (zie pagina 46). Bovendien staat op pagina 49 van de Beleidsnota Noordzee vermeld: Sinds de komst van olie- en gaswinning is op de Noordzee een uitgebreid netwerk van leidingen ontstaan. (...) Door het kleine veldenbeleid van de overheid wordt de leidingeninfrastructuur verder uitgebreid. Gegeven de vooruitzichten van de olie- en gaswinning op de Noordzee is te verwachten dat zich na 2020 een stabilisatie in het aantal leidingen zal voordoen. (...) Het Kleine veldenbeleid betreft dus een bestendige praktijk die als zodanig is meegenomen in de Beleidsnota Noordzee en waaraan al jaren uitvoering wordt gegeven. De wijze waarop het Kleine veldenbeleid wordt aangehaald, wekt de indruk dat dit beleid integraal als een wijziging wordt gezien ten opzichte van de Beleidsnota Noordzee. Immers, het Kleine veldenbeleid wordt vermeld zonder onderscheid te maken naar eventuele onderdelen van dat beleid die de komende jaren mogelijk zouden kunnen wijzigen. Het komt indiener voor dat het niet de bedoeling kan zijn om activiteiten die in het kader van het Kleine veldenbeleid reeds plaatsvinden onder de Beleidsnota Noordzee, in de NRD als wijziging te bestempelen. De onjuiste classificering van (onder meer) het Kleine veldenbeleid en de verwijderingsplicht heeft het onwenselijke gevolg dat milieueffecten (opnieuw) ten onrechte zouden moeten worden beoordeeld en integraal zouden worden betrokken in de op te stellen PlanMER.</p>	<p>Indiener merkt op dat het kleine velden beleid en de verwijderingsplicht geen nieuw beleid zijn, maar continuering van bestaand beleid. Dit is correct. Datzelfde geldt voor hergebruik van olie- en gasinfrastructuur, voor zoverre hergebruik betekent dat de betreffende installatie of leiding een mijnbouwwerk blijft, en dus valt onder de Mijnbouwwet. Derhalve is voor deze activiteiten bepaling van de milieueffecten in het PlanMER niet nodig. Dit zal worden gecorrigeerd in het vervolgproces van het PlanMER.</p> <p>Eventueel hergebruik van olie- en gasinfrastructuur dat buiten de Mijnbouwwet valt geldt wel als een nieuwe situatie waarvan de effecten in het PlanMER beschouwd worden. Hierbij kan worden gedacht aan het hergebruik van een gasleiding voor het transport van 'groene' waterstof dat op zee in een installatie – niet zijnde een mijnbouwwerk – is geproduceerd met behulp van elektriciteit uit windparken op zee.</p> <p>Bij het verzoek van indiener om in algemene zin rekening te houden met de genoemde belangen van mijnbouwondernemingen en daarbij maatwerkoplossingen toe te passen kan worden opgemerkt dat dit aansluit bij de huidige praktijk in gevallen waar windenergie op zee en olie- en gaswinning elkaar tegenkomen. Zo wordt voor elk kavelbesluit voor een windpark op zee contact opgenomen met de betreffende mijnbouwondernemingen in/nabij het geplande windpark. Daarbij komen maatwerkoplossingen tot stand voor bijvoorbeeld de helikopterbereikbaarheid en worden onderhoudszones in acht genomen voor aanwezige leidingen. Dit vindt steeds plaats vanuit het uitgangspunt dat zowel olie- en gaswinning als windenergie op zee mogelijk moeten zijn. Dit uitgangspunt blijft ongewijzigd voor het Nationaal Water Programma 2022-2027.</p>
7	2	<p>Ook de verplichting tot verwijdering van in gebruik geraakte mijnbouwwerken is sinds decennia onderdeel van toepasselijke mijnbouwwetgeving en staat reeds vermeld op bijvoorbeeld pagina 102 en 118 van de Beleidsnota Noordzee.</p>	<p>Indiener merkt terecht op dat de verwijderingsplicht niet nieuw is, en dat zal worden gecorrigeerd. Er zal aandacht zijn voor onderzoek hoe om te gaan met de monitoringsverplichting voor onbepaalde tijd voor verlaten leidingen.</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
7	3	<p>Indiener acht het derhalve niet wenselijk om de milieugevolgen van bestaand beleid waaraan al jaren uitvoering wordt gegeven, te betrekken in de PlanMER als dat ertoe kan leiden dat de uitvoering van het Kleine veldenbeleid en/of de verwijderingsplicht wordt belemmerd of dat aanpassingen van dat beleid noodzakelijk worden geacht. Overigens acht indiener het niet juist om een eventuele aanpassing van het Kleine veldenbeleid en/of de verwijderingsplicht via de vaststelling van de NRD te laten verlopen. Deze weg zou te meer klemmen, omdat reeds verkregen rechten en toekomstig gerechtvaardigde belangen van de leden van indiener in ruimtelijke zin gerespecteerd dienen te worden en maatschappelijke belangen mede in ogenschouw dienen te worden genomen. Immers, het opsporen, winnen en transporteren van olie en gas is een kapitaalintensief proces. Om die reden verlangen investeerders een belangrijke mate van rechtszekerheid. Indiener vraagt de betrokken Ministeries om bij het vaststellen van de definitieve NRD alsmede bij het opstellen van het Nationaal Water Programma 2022-2027 ook met dit aspect steeds rekening te houden.</p>	<p>In het PlanMER voor het Nationaal Water Programma 2022-2027 zullen de effecten van het Nationaal Water Programma 2022-2027 vergeleken worden met de referentiesituatie. Onder de referentiesituatie wordt verstaan de huidige bestaande situatie plus de toekomstige autonome ontwikkeling. Onder de autonome ontwikkelingen valt reeds vastgesteld beleid en plannen en projecten die al in een vergevorderd stadium van besluitvorming zitten, zonder de uitvoering van het Nationaal Water Programma 2022-2027. De milieugevolgen van bestaand beleid vallen dus onder de referentie waarmee de effecten van nieuw beleid in het Nationaal Water Programma 2022-2027 worden vergeleken.</p>
7	4	<p>Ook in algemenere zin vraagt indiener, dat bij de vaststelling van de definitieve NRD, het opstellen van het Nationaal Water Programma 2022-2027 en de ruimtelijke inpassing, rekening wordt gehouden met de belangen van hun leden alsmede met de betrokken maatschappelijke belangen in deze. Deze betreffen onder meer: de ligging en bereikbaarheid met helikopters van platforms onder alle weersomstandigheden, de ligging van (toekomstige) projecten (zogenoemde "prospects"), kabels en leidingen; het beschikbaar houden van infrastructuur, mede met het oog op de energietransitie, de aanleg, exploitatie, onderhoud en reparatie van elektriciteitskabels en leidingen in en door bestaande of geplande windparken teneinde onder meer elektrificatie van olie- en gasplatforms te bevorderen, aardgasbaten, CO₂-voordelen; immers, zolang de resterende gasreserves kunnen worden gewonnen, behoeft dit gas niet vanuit het buitenland te worden ingekocht. Bij de inpassing van windparken en met het oog op de technische en infrastructurele vereisten in deze: voluit rekening te houden met de wijze waarop de koppeling tussen offshore wind en olie- en gasinfrastructuur (en meer specifiek bijvoorbeeld de locatie (van de verbindingen van) substations en leidingen die het offshore netwerk aan hubs verbinden etc) kan bijdragen aan de Energietransitie. andere voordelen zoals bedrijvigheid in Nederland. Maatwerk (in ruimte en/of in tijd) is hierbij mogelijk en noodzakelijk.</p>	<p>Zie de reactie op deelzienswijzen 7.1 t/m 7.3</p>
7	5	<p>Indiener kan zich op grond van het voorgaande niet verenigen met de aanduiding in de NRD dat het Kleine veldenbeleid alsmede de verwijderingsplicht een wijziging zou zijn op het huidige beleid, noch met de aanduiding dat geen sprake zou zijn van "continuering", doch van een "nieuwe" activiteit, waarbij de milieueffecten zouden moeten worden betrokken in de PlanMER. Op grond van het voorgaande verzoekt indiener uw Ministerie deze feitelijke onjuistheden te herstellen en derhalve het Kleine veldenbeleid alsmede de verwijderingsplicht in de NRD aan te duiden als een reeds bestaande activiteit waarbij sprake is van continuering.</p>	<p>Zie de reactie op deelzienswijzen 7.1 t/m 7.3</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzinswijze	Reactie
7	6	Daarnaast is het beleid van de overheid - conform eerderbedoelde Kleine veldenbrief - om tijdens de energietransitie de gasvraag zoveel mogelijk in te vullen met veilig geproduceerd Nederlands offshore gas. Een stevige verankering van dit beleid in het Nationaal Water Programma 2022-2027 (en bijbehorende stukken) zorgt niet alleen voor consistent overheidsbeleid, maar ook voor een duidelijk signaal dat het offshore Kleine veldenbeleid voor gaswinning ook in de komende decennia een activiteit van nationaal belang blijft, waarmee steeds rekening dient te worden gehouden. Het CO ₂ -voordeel van het kleine velden gas boven geïmporteerd gas is daarvoor een belangrijk argument.	Zie de reactie op deelzinswijzen 7.1 t/m 7.3
7	7	Indiener is overigens graag bereid om kennis te delen ten behoeve van het opstellen van het Nationaal Water Programma 2022-2027. Graag wordt indiener uitgenodigd om van meet af aan deel te nemen aan de "gebiedssessies" (Noordzee), de "themasessies" (Energie) alsook de bespreking betreffende het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL) als vermeld in het Participatieplan.	Het aanbod van indiener om kennis te delen en mee te denken wordt zeer gewaardeerd. Indiener is inmiddels uitgenodigd voor de themasessies van 30 januari.
8	1	We willen u vragen dat in het MER de mogelijke grensoverschrijdende impact voor Vlaanderen onderzocht wordt. Ook willen we vragen om de mogelijke grensoverschrijdende impact expliciet te benoemen en in een apart onderdeel van het plan-MER te bundelen. In geval aanzienlijke grensoverschrijdende impact wordt verwacht, vragen we naar onderzoek van alternatieven of bijkomende milderende maatregelen.	De grensoverschrijdende effecten van nieuw beleid zullen in het PlanMER onderzocht worden. Deze zullen in het PlanMER ook specifiek benoemd worden. We verwachten niet dat deze in een apart onderdeel beschreven worden maar dat de grensoverschrijdende effecten per thema benoemd zullen worden. In de NRD is het trechteringsproces voor het PlanMER beschreven. Wanneer voornemens zodanige effecten hebben dat zij niet inpasbaar zijn dan worden voor deze voornemens alternatieven / mitigerende maatregelen onderzocht.
8	2	De Notitie Reikwijdte en Detailniveau vermeldt dat een passende beoordeling zal opgesteld worden. We willen u vragen om in deze passende beoordeling de mogelijke impact op Natura 2000-gebieden gelegen in Vlaanderen te onderzoeken, indien dit relevant is. We willen u vragen om daarnaast ook na te gaan of andere effecten op Vlaams grondgebied te verwachten zijn, naast mogelijke effecten op fauna en flora en biodiversiteit in Natura 2000-gebieden.	Grensoverschrijdende effecten van nieuw beleid op Natura 2000-gebieden en andere grensoverschrijdende effecten van het Nationaal Water Programma worden onderzocht.
8	3	Graag wensen we op de hoogte gehouden te worden van de openbare kennisgeving en terinzagelegging van het plan-MER en het ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027, in een latere fase van het traject.	Indiener verzoekt op de hoogte gehouden te worden. Dit zal gebeuren door de openbare kennisgeving en terinzagelegging van het PlanMER en het ontwerp Nationaal Water Programma 2022-2027.

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
9	1	<p>Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) is niet alleen beheerder van vaarwegen in de zogenaamde grote wateren maar is in de grote wateren, zoals de Waddenzee en de Noordzeekustzone, tevens beheerder van het hele gebied en is als zodanig verantwoordelijk voor de instandhouding van die gebieden. Daarbij hoort ook de instandhouding als natuurgebied. Indien er wordt gemaakt van de klimaatverandering grote zorgen over het voortbestaan van de Waddenzee in de vorm zoals we die nu kennen: een samenhangend geheel van droogvallende platen en geulen. Die zorgen hebben te maken met de toenemende snelheid van de zeespiegelstijging. Bij een toenemende snelheid van de zeespiegelstijging zal de sedimentatie die zeespiegelstijging niet meer bij kunnen benen en zal de Waddenzee dus 'verdrinken'. Dit wordt nog verergerd, doordat de Rijksoverheid het toestaat dat de bodemdaling van de Waddenzee extra daalt als gevolg van delfstoffenwinning, zoals het winnen van gas, zout en schelpen. In het MER zullen die gevolgen ook onderzocht moeten worden. In de NRD ontbreekt dit.</p>	<p>Voor 24 Rijkswateren, waaronder Waddenzee en Noordzeekust, stelt Rijkswaterstaat samen met de provincies beheerplannen op en voert deze samen met provincies en andere betrokkenen uit. In een Natura 2000 beheerplan leggen Rijk en provincies, in samenwerking met betrokkenen, vast hoe de natuurwaarden beschermd en beheerd worden en welke activiteiten op welke wijze mogelijk zijn. In de Natura 2000 beheerplannen is bekeken of de gestelde instandhoudingsdoelen worden bereikt (doelbereik) en welke maatregelen hier voor nodig zijn. Deze maatregelen worden door verschillende beheerders uitgevoerd. Het toetsen van het behalen van de natuurdoelstellingen is gedaan in de Natura 2000 beheerplannen. Dit hoeft daarom niet nogmaals gedaan te worden. Toetsen van de activiteiten en ingrepen vanuit nieuw beleid/beheer wordt in de Passende beoordeling behorende bij het PlanMER gedaan. In het kader van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging wordt de komende jaren onderzoek gedaan naar de gevoeligheid van de diverse watersystemen voor versnelling van de zeespiegelstijging. Resultaten van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging zullen benut worden om de voorkeursstrategieën voor de verschillende gebieden, waaronder de Wadden, in de tweede herijking van het Deltaprogramma (najaar 2026) waar nodig aan te passen.</p> <p>Het ministerie van EZK is verantwoordelijk voor vergunningverlening gas en zout Waddenzee.</p>
9	2	<p>Op pagina 12 van de NRD is in figuur 1 de samenhang met andere plannen en programma's weergegeven. Alhoewel de natuur wel wordt genoemd onder de andere beleidsvelden ontbreekt voor de grote wateren de planvorming voor die natuur, zoals de Natura 2000-beheerplannen.</p>	<p>De samenhang met de Natura 2000 beheerplannen zal aan bod komen in het PlanMER.</p>
9	3	<p>Op dezelfde pagina zijn de hoofdonderwerpen genoemd. Op grond van de beheersverantwoordelijkheid voor de natuur van de grote wateren dient het behalen van de instandhoudingsdoelen (Natura 2000) ook een hoofdonderwerp te zijn.</p>	<p>Zie de reactie op deelzienswijze 9.1</p>
9	4	<p>Op pagina 14 (§ 2.3.2) staat: 'Mogelijk gaat op termijn (na 2050) de zeespiegel sneller stijgen'. Dit is een grove onderschatting van de huidige situatie en de komende ontwikkelingen. Op grond van de laatste gegevens van het IPCC is de wereldwijde snelheid van de zeespiegelstijging over de laatste tien jaar al gemiddeld 4,3 mm/jr. De huidige snelheid ligt rond de 5 mm/jr. Vergeleken met de snelheid die zonder klimaatverandering door menselijk handelen te verwachten is, is dat al meer dan een verdubbeling. Door het versneld afsmelten van de ijsmassa's op Groenland en Antarctica zal die snelheid alleen maar verder toenemen. Door in het MER hier geen rekening mee te houden worden de effecten van de zeespiegelstijging stelselmatig onderschat, zeker waar het waddengebied aan de orde is. Pas in 2026 daar rekening mee gaan houden, zoals is gesteld in bijlage B op pagina 35 is veel te laat. Ook in het programma 2022-2027 zal volledig rekening moeten worden gehouden met de huidige stand van de kennis van de zeespiegelstijging zoals dit onder meer bekend is bij het KNMI.</p>	<p>Zie de reactie op deelzienswijze 9.1</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
9	5	Hiervoor is al aangegeven, dat het ministerie van IenW als beheerder ook verantwoordelijk is voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden gelegen in de grote wateren, zoals de Waddenzee en de Noordzeekustzone. De maatregelen die in het MER worden opgenomen zullen zich dus ook uit dienen te strekken tot de maatregelen die op het abstractieniveau van het water programma noodzakelijk zijn voor het behalen van die Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen. In detail zullen die maatregelen dan uitgewerkt kunnen worden in de beheerplannen. In de passende beoordeling die onderdeel is van het MER zal er dus getoetst moeten worden op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen en niet alleen op de effecten van de voorgenomen maatregelen. Als het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen niet verzekerd kan worden zullen aanvullende maatregelen in het programma moeten worden opgenomen.	In het Natura 2000 beheerplan worden de natuurdoelen, afgeleid van de landelijke doelen, nader uitgewerkt. In de Natura 2000 beheerplannen is bekeken of de gestelde instandhoudingsdoelen worden bereikt (doelbereik) en welke maatregelen hiervoor nodig zijn. Deze maatregelen worden door verschillende beheerders uitgevoerd. Toetsen van de activiteiten en ingrepen vanuit nieuw beleid/beheer wordt in de Passende beoordeling behorende bij het PlanMER gedaan. De weergegeven procedure wordt in het PlanMER gevolgd met dien verstande dat nieuwe activiteiten/ingrepen vanuit nieuw beleid en beheer op het niveau van het waterlichaam beschreven zullen worden. Op dat niveau worden dan ook de natuureffecten op de instandhoudingsdoelen onderzocht met de daaraan verbonden effecten en eventuele mitigerende maatregelen. De effecten van nieuwe ingrepen en activiteiten van nieuw beleid en beheer zullen op het niveau van het Natura 2000 gebied beschreven dienen te worden, dus niet op het niveau van het waterlichaam (in dat geval wordt niet aan de wet voldaan).
9	6	Terzijde merken we nog op, dat de passende beoordeling zal moeten voldoen aan de strenge eisen die daaraan gesteld zijn op grond van de jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. De passende beoordeling zal zich dan ook niet kunnen beperken tot kwalitatieve oordelen, zoals opgenomen in tabel 2 op pagina 25, maar zal zeker ook de effecten moeten kwantificeren.	Wij verwachten dat een kwalitatieve beoordeling op basis van expert judgement voldoende zal zijn voor de Passende beoordeling. Kwantitatieve beoordeling zal ook niet mogelijk zijn, omdat het Nationaal Water Programma vooral meer algemene beleidsvoornemens bevat. In sommige situaties zal toch een meer kwantitatieve beoordeling worden uitgevoerd. Dit is afhankelijk van het benodigde detailniveau om goede afwegingen te kunnen maken tussen de wel of niet realiseerbaarheid van voornemens en eventuele alternatieven die onderzocht moeten worden. Zie ook het antwoord op deelzienswijze 10.5.
10	1	De grote wateren in het IJsselmeer gebied, IJsselmeer, Markermeer/IJmeer, de Randmeren, Ketelmeer en Zwarte Water worden beheerd door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Dat betreft niet alleen de vaarwegen maar het hele gebied. De instandhouding van de natuur in die gebieden hoort daarbij. Indiener mist op pagina 12 (figuur 1) de samenhang met de planvorming voor de natuur, zoals de Natura 2000-beheerplannen. De beheerverantwoordelijkheid voor de grote wateren in het IJsselmeergebied maakt het noodzakelijk, dat ook de instandhoudingsdoelen voor de natuur (Natura 2000) een hoofdonderwerp van de MER zijn.	Samenhang met de Natura 2000 beheerplannen zal aan bod komen in het PlanMER. Het toetsen van het behalen van de natuurdoelstellingen is gedaan in de Natura 2000 beheerplannen. Dit hoeft daarom niet nogmaals gedaan te worden. Toetsen van de activiteiten/ingrepen vanuit nieuw beleid/beheer wordt in de Passende beoordeling behorende bij het PlanMER gedaan.
10	2	De tekst pagina 14 (§ 2.3.2) 'Mogelijk gaat op termijn (na 2050) de zeespiegel sneller stijgen' is een grove onderschatting van de huidige situatie en de komende ontwikkelingen. Op grond van de laatste gegevens van het IPCC is de wereldwijde snelheid van de zeespiegelstijging over de laatste tien jaar al gemiddeld 4,3 mm/jr. De huidige snelheid ligt rond de 5 mm/jr. Vergeleken met de snelheid die zonder klimaatverandering door menselijk handelen te verwachten is, is dat al meer dan een verdubbeling. Door het versneld afsmelten van de ijsmassa's op Groenland en Antarctica zal die snelheid alleen maar verder toenemen. Door in het MER hier geen rekening mee te houden worden de effecten van de zeespiegelstijging stelselmatig onderschat. Pas in 2026 daar rekening mee gaan houden, zoals is gesteld in bijlage B op pagina 35 is veel te laat. Ook in het programma 2022-2027 zal volledig rekening moeten worden gehouden met de huidige stand van de kennis van de zeespiegelstijging zoals dit onder meer bekend is bij het KNMI.	Met betrekking tot klimaatverandering: in het Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie vindt onderzoek (stresstest) plaats naar de kwetsbaarheid van functies voor klimaatverandering. Op basis van de uitgevoerde stresstest zullen maatregelen genomen worden om die kwetsbaarheid te verminderen. Om de maatregelen die het Deltaprogramma noodzakelijk acht te kunnen uitvoeren wordt het rijksbeleid verankerd in het Nationaal Water Programma 2022-2027.

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
10	3	<p>Hiervoor is al aangegeven, dat het ministerie van IenW als beheerder ook verantwoordelijk is voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden gelegen in het IJsselmeergebied. De maatregelen die in het MER worden opgenomen zullen zich dus ook uit dienen te strekken tot de maatregelen die noodzakelijk zijn voor het behalen van die Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen. In detail zullen die maatregelen dan uitgewerkt kunnen worden in de beheerplannen. In de passende beoordeling die onderdeel is van het MER zal er dus getoetst moeten worden op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen en niet alleen op de effecten van de voorgenomen maatregelen. Als het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen niet verzekerd kan worden zullen aanvullende maatregelen in het programma moeten worden opgenomen.</p>	<p>In het Natura 2000 beheerplan worden de natuurdoelen, afgeleid van de landelijke doelen, nader uitgewerkt. In de Natura2000 beheerplannen is bekeken of de gestelde instandhoudingsdoelen worden bereikt (doelbereik) en welke maatregelen hiervoor nodig zijn. Deze maatregelen worden door verschillende beheerders uitgevoerd. Toetsen van de activiteiten en ingrepen vanuit nieuw beleid/beheer wordt in de Passende beoordeling behorende bij het PlanMER gedaan. De weergegeven procedure wordt in het PlanMER gevolgd met dien verstande dat nieuwe activiteiten/ingrepen vanuit nieuw beleid en beheer op het niveau van het waterlichaam beschreven worden. Op dat niveau zullen dan ook de natuureffecten op de instandhoudingsdoelen onderzocht worden met de daaraan verbonden effecten en eventuele mitigerende maatregelen. De effecten van nieuwe ingrepen en beleid zullen op het niveau van het Natura 2000 gebied beschreven dienen te worden, dus niet op het niveau van het waterlichaam (in dat geval wordt niet aan de wet voldaan).</p>
10	4	<p>In figuur 4 op pagina 24 is artikel 6, lid 3 van de Habitatrictlijn onjuist samengevat, waardoor er onvoldoende aandacht is voor het voorzorgbeginsel, zoals dat volgens de jurisprudentie in dat artikellid is neergelegd. Het dient te gaan om 'Geen kans op significante effecten' en 'Geen kans op significante effecten na mitigatie'. Het moet ook duidelijk zijn, dat in de situatie dat 'significante effecten niet uitgesloten' zijn het programma niet kan worden vastgesteld zonder nadere mitigerende maatregelen, waardoor significante effecten wel worden uitgesloten of het doorlopen van de ADC-toets.</p>	<p>Indiener merkt terecht op dat in figuur 4 "kans op" ontbreekt. Dit zal in de definitieve NRD worden aangepast.</p>
10	5	<p>Terzijde merkt indiener nog op, dat de Passende beoordeling zal moeten voldoen aan de strenge eisen die daaraan gesteld zijn op grond van de jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. De Passende beoordeling zal zich dan ook niet kunnen beperken tot kwalitatieve oordelen, zoals opgenomen in tabel 2 op pagina 25, maar zal zeker ook de effecten moeten kwantificeren.</p>	<p>Verwacht wordt dat een kwalitatieve beoordeling op basis van expert judgement voldoende zal zijn voor de Passende beoordeling. Kwantitatieve beoordeling zal ook niet mogelijk zijn omdat het Nationaal Water Programma 2022-2027 vooral meer algemene beleidsvoornemens bevat. In sommige situaties zal toch een meer kwantitatieve beoordeling worden uitgevoerd. Dit is afhankelijk van het benodigde detailniveau om goede afwegingen te kunnen maken tussen de wel of niet realiseerbaarheid van voornemens en eventuele alternatieven die onderzocht moeten worden. Zie ook het antwoord op deelzienswijze 9.6.</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
11	1	Het natuurbeleid en de beleidsdoelen voortvloeiend uit Natura 2000 aanwijzingen van het merendeel van de Nederlandse watersystemen worden onderbelicht in de notitie reikwijdte en detailniveau. De Natura 2000 beheerplannen worden ook herzien en zouden een prominente plek in moeten nemen in de opgesomde planfiguren en beleidskaders. Bijvoorbeeld in de opsomming onderaan pagina 11, en in de figuur op pagina 12. Natura 2000 beheerplannen zouden een van de vier plantypen moeten zijn die geïntegreerd in het Nationaal Water Programma worden beschreven, naast dus stroomgebied-beheerplannen, Overstromingsrisicobeheerplannen en KRM planfiguren. Te meer omdat er verschillende wettelijke en beleidsmatige coördinatie bepalingen zijn tussen deze planfiguren die bepalend zijn voor de praktijk.	<p>Samenhang met de Natura 2000 beheerplannen zal aan bod komen in het PlanMER. De Natura 2000 beheerplannen hebben een eigenstandig proces met een eigenstandig kader, via de aanwijzingsbesluiten. De beleidsruimte is met de aanwijzingsbesluiten vastgelegd en daarmee bestaand beleid.</p> <p>Het toetsen van het behalen van de natuurdoelstellingen is gedaan in de Natura 2000 beheerplannen. Dit hoeft daarom niet nogmaals gedaan te worden. Toetsen van de activiteiten en ingrepen vanuit nieuw beleid/beheer wordt in de Passende beoordeling behorende bij het PlanMER gedaan. Eenmaal in de 6 jaar worden de Natura 2000 beheerplannen herzien. Dit op basis van een evaluatie per Natura 2000 gebied en op basis van de Natura 2000 doelen van dat gebied. Deze herzieningen hebben echter allemaal een andere planning.</p> <p>Beheeraspecten, ook voor natuur, worden voor het gehele beheergebied van Rijkswaterstaat meegenomen in het Nationaal Water Programma. In de Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 (KRW) komen ook maatregelen die nodig zijn voor de realisatie van de watercondities voor Natura 2000 gebieden.</p>
11	2	Onduidelijk is hoe invullingen geven wordt aan de doelstellingen van de NOVI: slimme combinaties maken waar dat mogelijk is, de kenmerken van het gebied centraal stellen, niet uitstellen of doorschuiven.	De drie afwegingsprincipes uit de NOVI zijn uitgangspunt voor het Nationaal Water Programma 2022-2027.
11	3	De PAGW, als onderdeel van de Delta Aanpak Zoetwater en Waterkwaliteit is een directe gecombineerde opgave vanuit KRW en Natura 2000 en niet een losstaande beleidsambitie. Dat zou veel duidelijker aangegeven moeten worden.	<p>De Stroomgebiedbeheerplannen geven invulling aan de opgave voor de KRW.</p> <p>De PAGW is aanvullend op KRW-maatregelen en Natura 2000 beheermaatregelen en nodig om toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur en ruimte voor economische dynamiek te realiseren. Ondanks KRW- en Natura 2000 maatregelen dreigt toch achteruitgang van natuur en ecologische waterkwaliteit in de grote wateren. Met PAGW kan die achteruitgang worden voorkomen en de nodige kwaliteitsverbetering van de watersystemen worden gerealiseerd.</p>
11	4	Het Deltaprogramma en haar verschillende onderdelen raken ook aan het onderwerp natuur, alleen al vanwege hun impact op de inrichting en beheer van Nederland precies op de plekken en die gebieden waar belangrijke natuurwaarden zitten. Keuzes binnen het Deltaprogramma Zoetwater bijvoorbeeld zijn zeer bepalend voor de mogelijkheden om natuur afhankelijk van natuurlijke zoet-zout overgangen in Rijn Maas monding, zoals verschillende soorten migrerende vis, te herstellen danwel te behouden. In tabel 1 op pagina 13 wordt de indruk gewekt dat dat niet zo is. De Milieueffectrapportage moet ook hierop toetsen; of alle waterplannen en figuren zich verhouden met de natuurbeleidsdoelen en verplichtingen. Waarbij wij er graag op wijzen dat dit niet alleen Natura 2000 gebiedsdoelen betreft maar ook de landelijke instandhoudingsdoelstellingen, wat veel verbeterdoelstellingen zijn en actief ingrijpen op vereist is. Onduidelijk is ook hoe het proces van herziening van het Natura 2000 doelendocument loopt en of dat niet ook onderdeel van het Nationaal Water Programma moet zijn?	<p>Het Deltaprogramma ontwikkelt zich meer en meer als een integraal programma waarin ook de opgaven voor natuur betrokken worden in de besluitvorming. De impact van keuzes binnen het Deltaprogramma op de natuur is onderdeel van het PlanMER.</p> <p>Indiener geeft aan dat het onduidelijk is hoe het proces van herziening van het Natura 2000 doelendocument loopt en of dat onderdeel moet zijn van het Nationaal Water Programma. Het ministerie van LNV formuleert het rijksbeleid tav Natura 2000 doelen. Op het moment dat er herziene Natura 2000 doelen zijn, zullen deze het uitgangspunt zijn voor het nationale waterbeleid en -beheer. De herziening van het Natura 2000 doelendocument is daarom geen onderdeel van het Nationaal Water Programma.</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
11	5	<p>Ten aanzien van de participatie wordt ons nu duidelijk dat er in januari en februari zowel gebieds- als themasessies georganiseerd worden. Data zijn ons nog niet bekend, om ons in staat te stellen daar goed aan deel te kunnen nemen zouden die zo snel mogelijk bekend moeten worden.</p> <p>Daarnaast kan het proces van participatie geholpen worden door algemene informatie vooraf ter beschikking te stellen en de bijeenkomsten zo kort mogelijk plenair informatie-verschaffend te maken maar vooral tijd in te ruimen voor een-op-een gesprekken en interactieve sessies.</p>	<p>Er wordt belang gehecht aan de inbreng van indiener en indiener is uitgenodigd voor de themasessie op 30 januari. Hierin zal zeker ruimte zijn voor interactie. Zie verder paragraaf 2.4 van deze Reactienota.</p>
12	1	<p>De binnenvaart is voor haar bedrijfsuitoefening geheel afhankelijk van goed beheerde en deugdelijk onderhouden vaarwegen. Het beheerplan Rijkswateren is daarom één van de belangrijkste beleidsstukken voor de binnenscheepvaart. Tal van ambities en afspraken met de sector zijn hier tot op detailniveau vastgelegd. Wij lezen in het NRD Nationaal Water Programma, dat het definitieve programma in hoofdlijnen het nationale waterbeleid zal gaan beschrijven. Wij willen nadrukkelijk aangeven dat wij de afspraken die met scheepvaart gemaakt zijn in het BPRW en NWP minstens gecontinueerd worden. Ambities en gevolgen Het ambitieniveau van het BPRW 2016-2021 was door de forse bezuinigingen van kabinet Rutte II beduidend lager dan de voorgaande beheerplannen. Het minimaliseren van onderhoud aan sluzen en bruggen en het versoberen van bedieningstijden bij kunstwerken heeft de sector hard getroffen. Tegenwoordig zijn onverwachte stremmingen dagelijkse realiteit en de binnenvaartsector heeft ingeboet aan betrouwbaarheid met 'reverse' modal shift als gevolg. De tijden zijn inmiddels veranderd en Nederland verkeert in een gunstige financiële positie. Wij roepen daarom op met het Nationaal Water Programma de kans te grijpen om een ambitieus en toekomstbestendig programma neer te zetten. Vervoer over water is klimaatgunstig en kan helpen de fileproblematiek op de Nederlandse wegen te reduceren. De keuze om "scheepvaart" een hoofdonderwerp te maken in het Nationaal Waterprogramma is daarom verstandig en ondersteunen wij. Vlot, veilig, robuust en duurzaam mobiliteitssysteem</p> <p>De beoordelingsaspecten voor scheepvaart worden in het Nationaal Water Programma als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Waarborgen en realiseren van een veilig, robuust en duurzaam mobiliteitssysteem • In stand houden en ontwikkelen van de hoofdinfrastructuur voor mobiliteit <p>Het valt ons op dat de term "vlot" is verdwenen, die voorheen eveneens onderdeel vormde van de beoordelingsaspecten. Wij wijzen u erop dat "vlotheid" een belangrijk aspect is van de dienstverlening van de binnenvaart aan hun klanten en mede de betrouwbaarheid bepaalt. Wij zien deze term daarom graag terug.</p>	<p>Indiener geeft aan dat 'Vlotheid' een belangrijk aspect is van de dienstverlening van de binnenvaart. In paragraaf 2.3.5 van de NRD is dit punt opgenomen als aspect en zal worden opgenomen in het beoordelingskader.</p>
12	2	<p>Het participatieplan geeft aanleiding tot het maken van de volgende opmerking. Vanwege het grote belang dat scheepvaart heeft in een goede vaarweginfrastructuur, werden wij bij de ontwikkeling van voorgaande beheerplannen intensief betrokken. Nu het BPRW onderdeel wordt van het Nationaal Water Programma bestaat de kans dat wij opgaan in een grotere gebruikersstructuur waar het moeilijker is de belangen van de sector te behartigen. Wij zullen aan deze trajecten meewerken, maar vragen daarnaast om een themasessie Scheepvaart en indien mogelijk om individuele consultaties.</p>	<p>Het belang van scheepvaart in een goede vaarweginfrastructuur wordt onderschreven en de scheepvaartsector zal dan ook intensief betrokken worden bij de totstandkoming van het Nationaal Water Programma. Zoals in het participatieplan gemeld staat, worden er diverse themasessies georganiseerd met maatschappelijke- en belangenorganisaties zodat we met hen aandachtspunten, knelpunten en mogelijke oplossingen voor opgaven en beleidskeuzes op thema's kunnen bespreken. Dit gaat over zowel beleids- als beheervraagstukken. Een van die thema's is scheepvaart. Participant is uitgenodigd voor de themasessies op 30 januari.</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
13	1	<p>Tijdens het algemeen overleg van de Tweede Kamer op donderdag 7 november jl. heeft minister Van Veldhoven erkend dat bouwgrondstoffen en de beschikbaarheid daarvan essentieel zijn en dat dit alsnog opgenomen zal worden als nationaal belang in de Nationale Omgevingsvisie. Dit geldt zowel voor de winning van bouwgrondstoffen op landlocaties als in rijkswateren. De winning van bouwgrondstoffen is niet alleen onmisbaar bij uitvoering van werken in het kader van de waterveiligheid (dijkverbetering, kustverdediging, waterbouwwerken), maar omgekeerd kan de winning van bouwgrondstoffen ook gecombineerd worden met rivierverruiming, waterberging, waterbuffering, natuurontwikkeling en omgevingskwaliteit.</p> <p>Indiener pleit er daarom voor om in het Nationaal Water Programma 2022-2027 aandacht te besteden aan de bijdrage die de winning van bouwgrondstoffen kan leveren aan het realiseren van de hierin op te nemen beleidsdoelen met betrekking tot: Waterveiligheid (rivierverruiming, waterberging, kustverdediging), Zoetwatervoorziening (waterbuffering), Waterkwaliteit (KRW, adequate herinrichting), Gebiedsgerichte uitwerking grote wateren (rivierveiligheid, zandwinning IJsselmeer), Gebiedsgerichte uitwerking zee en kust (zandwinning Noordzee, kustverdediging), Water en omgeving (functietoekenning rijkswateren, scheepvaart, natuurvisie). Indiener wijst er voorts op dat de winning van bouwgrondstoffen ook interessant kan zijn voor het realiseren van deze beleidsdoelen, omdat de winning deels kan bijdragen aan de financiering ervan.</p>	<p>Of de winning van oppervlaktedelfstoffen een nationaal belang is, wordt in de Nationale Omgevingsvisie besloten, waar voor dit onderwerp een soortgelijke inspraakreactie is ontvangen. In het Nationaal Water Programma en Programma Noordzee 2022-2027 wordt dit beleid vervolgens verder uitgewerkt. Dat de winning van bouwgrondstoffen essentieel is voor de uitvoering van tal van zaken wordt onderkend, evenals dat dat zoveel mogelijk moet gebeuren op een wijze waarop zoveel mogelijk een bijdrage wordt geleverd aan andere doelen.</p>
13	2	<p>Bij het ontwikkelen van nieuwe projecten is het ontgrondend bedrijfsleven voortdurend op zoek naar hoe de winning van bouwgrondstoffen kan bijdragen aan het realiseren van maatschappelijke meerwaarde. Immers, dat is een noodzakelijke voorwaarde voor het verkrijgen van nieuwe vergunningen. Indiener pleit daarom voor een programmatiesche aanpak, waarin ook ruimte is voor private initiatieven vanuit het ontgrondend bedrijfsleven.</p>	<p>Zie de reactie op deelzienswijze 13.1</p>
13	3	<p>Omgekeerd zijn leden van indiener graag bereid tot een dialoog met de beleidsmakers en waterbeheerders om mee te denken hoe winning van bouwgrondstoffen een bijdrage kan leveren aan de thema's in het Nationaal Water Programma. Indiener begrijpt dat hiervoor themasessies georganiseerd zullen worden met maatschappelijke en belangenorganisaties op het gebied van water, waarin aandachtspunten, knelpunten, mogelijke oplossingen voor opgaven en beleidskeuzes besproken zullen worden. Als zodanig wil indiener graag nader geïnformeerd worden over de in januari/ februari 2020 te houden themasessies en op welke wijze ze hierin kunnen participeren.</p>	<p>De bereidheid tot dialoog en meedenken wordt zeer gewaardeerd. Indiener is inmiddels uitgenodigd voor de participatie themasessies van 30 januari. Zie verder paragraaf 2.4 van deze Reactienota.</p>
14	1	<p>Als bevoegde autoriteit voor de implementatie van de kaderrichtlijn Water en de Overstromings-richtlijn in Vlaanderen, wenst indiener betrokken te worden bij de volgende participatiestappen in het kader van de opmaak van het Nederlandse Nationaal Water Programma 2022-2027.</p>	<p>De coördinatie van de Stroomgebiedbeheerplannen en Overstromingsrisicobeheerplannen voor de Internationale Stroomgebiedsdistricten voor Schelde en Maas vindt plaats in de Internationale Schelde Commissie respectievelijk de Internationale Maas Commissie. Indiener kan zich voor de opmaak van die plannen daarom het beste verstaan met de relevante delegaties in die Commissies. Zie verder paragraaf 2.4 van deze Reactienota.</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
15	1	Onduidelijk is hoe het zienswijze- en participatietraject voor het NWP zich verhoudt tot de het in de KRW en ORL verplicht gestelde participatieproces.	Het Nationaal Water Programma 2022-2027, de KRW en ORL hebben eigen participatietrajecten, maar dat vormt geen belemmering om relevante inzichten voor meerdere processen te benutten.
15	2	De Stroomgebiedbeheerplannen KRW/ORL 2022-2027 zijn nationale documenten, dus op het niveau van het NWP. In het genoemde KRW-werkprogramma staat bij het hoofdstuk 5 belangrijke waterbeheerkwesties dat “nieuwe inzichten in 2020 verwerkt (zullen) worden in de ontwerp stroomgebiedbeheerplannen”. Onderdelen van onze zienswijze die kunnen worden beschouwd als dergelijke nieuwe inzichten geven we daarom nu ook mee, zodat ze nog de volle aandacht kunnen hebben bij het formuleren van de ontwerp-SGBP's.	De Stroomgebiedbeheerplannen voor KRW en ORL zijn integraal onderdeel van het Nationaal Water Programma. Als inbreng uit het ene participatietraject nuttig blijkt voor het andere participatietraject dan worden deze graag in meerdere kaders benut.
15	3	Blz. 24: 3.2.1 A: Beoordelingskader doelbereik, mogelijke alternatieven: (...) Op het moment van schrijven van deze NRD is het Nationaal Water Programma 2022-2027 nog niet genoeg gevorderd om invulling te kunnen geven aan de exacte wijze van toetsing. Bij de start van de planmer zal dit worden uitgewerkt.” En dan volgt Tabel 1 Beoordelingsaspecten op doelbereik op basis van de wettelijke taken, de hoofdonderwerpen van het Nationaal Water Programma 2022-2027 en de belangen in de NOVI . (Doelbereik thema) Klimaatadaptatie: (beoordelingsaspecten) Bevorderen van een duurzame ontwikkeling van Nederland als geheel en van alle onderdelen van de fysieke leefomgeving; Realiseren van een goede leefomgevingskwaliteit (Doelbereik thema) Waterkwaliteit en natuur: (beoordelingsaspecten) Waarborgen van een goede ecologische waterkwaliteit; Waarborgen van een goede (fysisch) chemische waterkwaliteit; Verbeteren en beschermen van de biodiversiteit Aanbeveling: maak die beoordelingsaspecten en doelen in de NWP SMART, en zorg dat duidelijk is wat er met begrippen wordt bedoeld en duidelijk is wie, wat, wanneer gaat doen om het doel te halen.	Om een goede beoordeling te kunnen maken in het PlanMER worden de doelen inderdaad zo veel mogelijk SMART gemaakt. Maar dat zal niet voor alle doelen even goed mogelijk zijn (bijvoorbeeld: weerbaarheid tegen zoet watertekort). Zie ook de reactie op deelzienswijze 15.9.
15	4	Blz. 25 3.2.2 B: Beoordelingskader milieueffecten Grote wateren die deel uit maken van de NNN en kwalitatieve toetsing in welke mate deze gebieden worden aangetast ontbreekt. Bij gebruiksfunctie landschap missen landschapselementen, landschapschappelijke structuren en patronen.	De door indiender bedoelde effecten worden in het beoordelingskader betrokken in zoverre het detailniveau van deze aspecten nodig en onderscheidend zijn voor de beoordeling van de beleidsvoornemens van het Nationaal Water Programma 2022-2027.

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
15	5	<p>Van belang is dat het NWP aangeeft hoe het Rijk en de lagere overheden omgaan met de integratie van waterdoelen en ruimtelijk beleid. Meer dan ooit wordt de laatste paar jaar duidelijk dat voor het halen van waterdoelen ruimtelijke maatregelen nodig zijn, zoals het aanpassen van het grondgebruik aan de natuurlijke randvoorwaarden van grond- en oppervlaktewater. Zowel ervaringen met wateroverlast als met de twee ernstige droogten 2018 en 2019 hebben duidelijk gemaakt dat ‘niet alles overal kan’, maar dat geldt ook voor een slepend dossier als bestrijdingsmiddelenemissies uit bollenteelt nabij natuurgebieden en waterwingebieden. Om de KRW-doelen te halen zullen in sommige gebieden restricties gesteld moeten worden aan grondgebruik dat het halen van die doelen significant bemoeilijkt. Juist de NOVI zou het mogelijk moeten maken daar verder mee te komen. In de praktijk blijken veel waterschappen ruimtelijke maatregelen in het achterland van waterlichamen bijvoorbeeld niet aan te geven, omdat zij daar geen bevoegdheden hebben.</p> <p>Ruimte is beperkt en opgaves kunnen met elkaar botsen, wat betekent dat er keuzes gemaakt moeten worden. In de ontwerp-NOVI werd een mooi toekomstbeeld geschetst, maar bleef onduidelijk hoe dat toekomstbeeld gezamenlijk gerealiseerd gaat worden. De prioriteiten zijn nog onvoldoende in samenhang gezien. Tevens ontbrak in de ontwerp-NOVI een heldere uiteenzetting over de reikwijdte van de NOVI, de doorwerking in bestaand beleid en bestaande regelgeving en de rol die het Rijk voor zichzelf ziet weggelegd. Hopelijk wordt dit wel duidelijk gemaakt in het NWP.</p>	<p>Integratie van waterbeleid en ruimtelijk beleid zal aan bod komen in het Nationaal Water Programma 2022-2027. Ook zal uitwerking worden gegeven aan rollen, verantwoordelijkheden en doorwerking.</p>
15	6	<p>Bij de NOVI, en nu bij het NWP, houden we een pleidooi om landschap, natuur en biodiversiteit als ordenend principe te gebruiken. Immers, juist de opgaves en verplichtingen die er nu al zijn als het gaat om natuur, milieukwaliteit, biodiversiteit en landschap vergen heldere keuzes en samenhangende (beleids-)beslissingen. Het zijn tevens keuzes die onvermijdelijke consequenties zullen hebben voor de ruimtelijke invulling van de energietransitie, de bebouwingsopgave, de transitie naar kringlooplandbouw en het bevorderen van een duurzame economie.</p>	<p>Het pleidooi van indiener wordt meegenomen in de afweging van de verschillende belangen en opgaves die door indiener en andere stakeholders worden ingebracht. In februari zal in de brief aan de Tweede Kamer over de NOVI ook aandacht worden besteed aan landschap.</p>
15	7	<p>Nederland is een land waar iedere vierkante meter een bestemming heeft. Dit maakt de ruimtelijke inpassing van allerlei zaken ingewikkeld. Ondanks de vele ruimteclaims die op ons af komen verdienen natuurgebieden bescherming. Zij leveren immers een onmisbare bijdrage aan het voortbestaan van bijzondere plant- en diersoorten. Maar in de Milieueffectrapportage van de ontwerp-NOVI stond op blz. 138 de constatering dat: “Het risico bestaat dat deze onderwerpen (natuur en landschap, red.) in algemene zin of in gebiedsuitwerkingen onvoldoende aandacht krijgen. Zonder aanvullende keuzes en maatregelen zullen de negatieve trends naar verwachting niet worden gekeerd. Voor een samenhangende aanpak is het aan te bevelen om voor deze onderwerpen aanvullend flankerend beleid zo nodig te actualiseren of op te stellen.” Er is dus aanvullende sturing nodig om de negatieve trends ten aanzien van natuur, landschap en biodiversiteit te keren en het is van groot belang dat dit ook wordt geborgd in de uitwerking, ook binnen het NWP.</p>	<p>Via het waterbeleid en -beheer kan worden bijgedragen aan het keren van negatieve trends op het gebied van natuur, landschap en biodiversiteit. De inspanning van indiener om deze zaken in het Nationaal Water Programma 2022-2027 geagendeerd te krijgen wordt zeer gewaardeerd. Waterbeleid en -beheer alleen is echter niet voldoende. Ook andere beleidstrajecten zoals het Interbestuurlijk Programma naar een Vitaal Platteland dragen daar aan bij. Het Deltaplan Biodiversiteit van een brede maatschappelijke beweging biedt ook mogelijkheden stappen te zetten in het keren van de negatieve trends.</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
15	8	Ruimte is beperkt en de verschillende grote transitieopgaven waar we voor staan (naar meer duurzame energieopwekking, de omslag naar kringlooplandbouw en de woningbouwopgave) brengen een grote ruimteclaim met zich mee. Van belang is dat duidelijk wordt gemaakt op welke wijze wordt bepaald welke prioriteiten voorrang krijgen en hoe hierop wordt gestuurd. Maak hierbij duidelijk welke rol en verantwoordelijkheden het Rijk heeft en veranker dit in het NWP (en de NOVI).	De door indiener genoemde afwegingen vinden plaats op zeer verschillende (bestuurlijke) niveaus en vergunningverlening, waarbij de lokale afweging een grote rol speelt. Het is dus niet mogelijk om hier een algemeen geldende voorrang voor te benoemen op Rijksniveau.
15	9	En zorg dat doelen en ambities helder zijn, voeg definities van relevante begrippen toe en maak ambities SMART.	Om een goede beoordeling te kunnen maken in het PlanMER worden de doelen inderdaad zo veel mogelijk SMART gemaakt. Maar dat zal niet voor alle doelen even goed mogelijk zijn (bijvoorbeeld: weerbaarheid tegen zoet watertekort). Zie ook de reactie op deelzienswijze 15.3.
15	10	Nu ook vanuit het Klimaatakkoord aanzienlijke ruimteclaims zijn geformuleerd, de woningbouwopgave zich aftekent en de stikstofaanpak zich ruimtelijk begint te vertalen, wordt door gezaghebbende partijen, zoals het College voor Rijksadviseurs, gepleit voor een toekomstbestendige herindeling van de ruimte. Het is zaak dat daarbij beslissingen worden genomen die tevens aansluiten bij de noodzaak van duurzame en klimaatrobuuste watersystemen en de van waterbeheer afhankelijke biodiversiteit. Waterschappen en natuurbeheerders moeten hier een zware stem krijgen.	Ook voor deze door indiener gemaakte suggestie geldt dat er meerdere belangen ten opzichte van elkaar gewogen moeten worden.
15	11	De opeenvolgende droge zomers van 2018 en 2019 laten zien dat zuinig gebruik van (grond-)water, van goede kwaliteit, urgent is. Voor de natuur is de droogte een extra klap, bovenop de al bestaande ongunstige milieucondities, zoals stikstof en verdroging. In de ontwerp-NOVI mist de nodige urgentie om dit probleem onverwijld aan te pakken. Structurele maatregelen die toewerken naar een klimaatbestendige natuur en een waterrobuust systeem missen. Besteed in het NWP daarom aandacht aan structurele maatregelen die klimaatrobuuste grondwatersystemen stimuleren en die kansen bieden voor en door natuur.	Het wordt inderdaad steeds meer duidelijk dat droogte een probleem is waarmee we in de toekomst waarschijnlijk steeds meer te maken gaan krijgen. De impact op natuur is groot en dat is ook waarom dit een van de onderwerpen is bij de beleidsinspanningen rondom droogte en de beschikbaarheid van zoetwater. Deze worden ook nader toegelicht in het Nationaal Water Programma 2022-2027. In de Eindrapportage van de Beleidstafel Droogte zijn aanbevelingen opgenomen over een robuust watersysteem en een klimaatbestendige natuur. Een Actieprogramma adaptatie natuur is in voorbereiding. De hoofdlijnen van de Eindrapportage van de Beleidstafel Droogte zullen in in het Nationaal Water Programma 2022-2027 opgenomen worden.
15	12	In zeer veel ruimtelijke dossiers, waaronder het Deltaprogramma en Natuurpact, wordt aanbevolen benodigde maatregelen zoveel mogelijk te laten meekoppelen met andere water- klimaat- en biodiversiteitsopgaven. Naar aanleiding van Kamervragen heeft de Minister van V&W in 2014 toegezegd om een slapend artikel uit de Waterwet, dat voorschrijft dat bij nieuwe waterprojecten altijd eerst een omgevingsscan plaatsvindt, gericht op een multifunctionele aanpak, zal worden geactiveerd via de Omgevingswet, die daartoe de mogelijkheden biedt. In de praktijk blijkt dat veel waterschappen hier moeite mee hebben, omdat zij bij het formuleren van hun projectdoelen hiermee geen rekening houden. Het zou daarbij gaan om de artikelen 5.45, 5.46 en 5.49 uit de Omgevingswet. Het NWP zou hier een stap in moeten nemen of afkondigen.	Er zijn al verschillende instrumenten die kunnen worden ingezet om synergie te stimuleren bijvoorbeeld de Bestuursovereenkomst Deltaprogramma en het HWBP. Via het wetsvoorstel Omgevingswet wordt voorzien in juridische waarborgen in de voorgestelde projectprocedure voor integrale aanpak van gebiedsopgaven (5.45, 5.46 en 5.49). Deze procedure voorziet in de mogelijkheid voor eenieder om oplossingen aan te dragen en tot een brede verkenning.

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
15	13	<p>Een voorbeeld hierbij is het gegeven dat ruimtelijke oplossingen en natuurlijke klimaatbuffers, zoals kwelders en vooroevers, aanwijsbaar blijken bij te dragen aan de waterveiligheid (onderzoek van Deltares), maar ook zeer efficiënte carbon-sinks blijken te zijn, waarmee een per hectare efficiënte bijdrage aan de doelen van het klimaatakkoord kan worden geleverd ('blue carbon'). In sommige gevallen kan dit de vorm krijgen van 'dubbeldijken' en 'wisselpolders', oplossingen waar uit recreatief oogpunt behoefte blijkt, maar ook de landbouw zich kan aanpassen aan de zeespiegelstijging en bodemuitputting kan tegengaan.</p> <p>Het combineren van gebiedsopgaven in multifunctionele bufferzones rond natuurgebieden is nog urgenter geworden in de discussie over de stikstofopgave. In een brief aan het Adviescollege Stikstof onder leiding van de heer Remkes hebben natuurorganisaties voorgesteld om in degelijke bufferzones een gerichte stikstofaanpak te combineren met circulaire en natuurinclusieve landbouw, de aanpak van verdroging van natuurgebieden, klimaatadaptatie en, vooral in gebieden met veenbodems, ook de klimaatmitigatieopgave uit het Klimaatakkoord. Veel doelen uit het NWP zullen op deze wijze ook makkelijker binnen bereik komen, meekoppelen van KRW- en Deltafondsgelden met middelen voor stikstofaanpak en het Klimaatakkoord kunnen dit realiseerbaar maken. Doelen uit de NWP-dossiers kunnen helpen dergelijke zones te prioriteren. Op regionale schaal sluit de motie Geurts over droogtepilots hierbij aan.</p>	<p>De ideevorming van indiener wordt gewaardeerd en ter kennisgeving aangenomen. In het Nationaal Water Programma komt op hoofdlijnen het nationale waterbeleid samen. In het Nationaal Water Programma 2022-2027 wordt dan ook nadrukkelijk gebiedsgericht gekeken, maar wel met een focus op waterbeleid. Indiener noemt voorbeelden van maatregelen die interessant zijn omdat ze verschillende doelen dienen. Financiering van dergelijke maatregelen is maatwerk waarbij uit verschillende fondsen geput kan worden.</p>
15	14	<p>Duidelijk is dat de droogten 2018 en 2019 om structurele maatregelen vragen, die deels aansluiten bij het voorgaande. Water vasthouden lijkt belangrijker dan ooit, en dat op een wijze dat daaruit eventueel voortkomende wateroverlast weinig economische schade veroorzaakt. Veel experts, maar bijvoorbeeld ook de dijkgraven van de 'zand' waterschappen zoals Vallei en Veluwe, Rijn en IJssel en Vechtstromen hebben afgelopen jaar gepleit voor bufferzones en klimaatmantels om natuurgebieden. De Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers heeft, overigens met vele waterschappen, ervaring met dergelijke bufferzones, die bijna altijd 'multifunctioneel' zijn uitgevoerd. Verder is er ernstig behoefte aan een duidelijke verdringingsreeks of afkoppelreeks voor grondwater, die bijvoorbeeld helderheid verschaft wanneer lokale grondwateronttrekkingen nog wel en wanneer niet meer verantwoord zijn.</p>	<p>Water beter vasthouden vormt één van de belangrijkste aanbevelingen van de Beleidstafel Droogte. Een verdringingsreeks voor grondwater kan door de provincies vastgesteld worden. Deze kan ook worden opgenomen in de uitwerkingen van regionale verdringingsreeksen, die momenteel worden opgesteld. Een landelijke verdringingsreeks voor grondwater is niet zinvol, omdat het hierbij gaat om maatwerk en regionale/lokale afwegingen.</p>
15	15	<p>Op veengronden zijn de droogten van 2018 en 2019 desastreus geweest: het heeft geleid tot verergerde bodemdaling en verhevigde uitstoot van broeikasgassen. Ook veel natuurgebieden hebben hierdoor onherstelbare schade geleden, zoals een evaluatie voor de Beleidstafel Droogte heeft aangetoond (Terugblik 2019 en 2018). Dat geldt niet alleen in laagveengebieden, maar ook in onze laatste hoogveenreservaten. Zo hebben damwanden in het Fochtelooverveen het begeven, waardoor zeer dure herstelmaatregelen nodig zijn. Het feit dat de grondwaterstanden om dergelijke reservaten extra diep uitzakten heeft deze problemen verergerd. Maatregelen die worden voorbereid vanuit biodiversiteitsoogpunt alswel uit oogpunt van bodemdaling en klimaatmitigatie moeten goed op elkaar worden afgestemd, zodat deze tot synergie kunnen leiden.</p>	<p>De door indiener beschreven ideevorming wordt gewaardeerd.</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
15	16	<p>Bij het formuleren van KRW-doelen voor kunstmatige en sterk veranderde wateren mag volgens de KRW bij het plannen van hydromorfologische herstelmaatregelen rekening gehouden worden met 'significante schade' aan vitale maatschappelijke functies. Vaak is dat begrip significante schade gebaseerd op onevenredige kosten voor overheid of betrokken stakeholders, vaak in de landbouwsector. Vergeleken met 2008, toen de eerste doelen werden vastgesteld, is er echter veel nieuw beleid ontwikkeld en zijn er veel financiële mogelijkheden gekomen om die schade/kosten te temperen. Ook komt er nieuw beleid/regelingen aan tussen nu en 2027. Denk aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, het Deltaplan waterkwaliteit en zoetwatervoorziening, een nieuwe ronde in GLB/POP, Europese subsidieregelingen, het Nederlandse beleid voor kringlooplandbouw, het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, het Klimaatakkoord, de ontwikkeling van koolstofcertificaten en niet te vergeten een kostenefficiënte multifunctionele aanpak. Het kan dus eigenlijk niet anders of dit moet gevolgen hebben voor het ambitieniveau van de ecologische doelen voor oppervlaktewateren en die voor grondwaterafhankelijke terrestrische natuurdoelen. Het NWP moet dit adresseren.</p>	<p>In het traject "technische doelaanpassing KRW" uit 2018 en 2019 is onderzocht of op basis van nieuwe kennis en ontwikkelingen de doelen voor onder meer ecologie dienden te worden aangepast. De nieuwe doelen worden voor de regionale wateren vastgesteld door de Provincies en voor de Rijkswateren vastgelegd door het Rijk. Deze zullen onderdeel uitmaken van de Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027. Deze vormen een bijlage bij het Nationaal Water Programma 2022-2027.</p>
15	17	<p>In deze derde KRW-periode is langzamerhand duidelijk waar het in stand houden van lage landbouwpeilen het oplossen van verdroging structureel in de weg staat, waar bepaalde kapitaalintensieve, maar minder duurzame teelten tot te hoge emissies van bestrijdingsmiddelen leiden en een te grote invloed hebben op duurzame grondwaterniveaus in droge zomers, en in gebieden met invloed van zout water hetzij zóveel zoetwateraanvoer vragen van waterbeheerders dat ecologische zoet-zoutovergangen niet van de grond komen of de kosteneffectiviteit van de zoetwateraanvoer te sterk aantasten. In dergelijke situaties is eigenlijk een ander grondgebruik gewenst. Ook hierover zou het NWP moeten gaan.</p>	<p>Het voorschrijven van ander grondgebruik in het Nationaal Water Programma 2022-2027 is niet wenselijk, gelet op de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de andere overheden op het gebied van ruimtelijke ordening. Afwegingen over grondgebruik worden op regionaal niveau gemaakt. De zorg van indiener over verdroging, verzilting en emissies van gewasbeschermingsmiddelen wordt gedeeld. Een toekomstbestendige zoetwatervoorziening vergt ook een klimaatbestendig land- en watergebruik. Provincies en gemeenten zullen bij de ruimtelijke inrichting meer rekening houden met waterbeschikbaarheid, bijvoorbeeld op de hoge zandgronden en in verziltingsgevoelige gebieden. Dat kan betekenen dat het landgebruik aangepast moet worden. Dat vraagt mogelijk regionaal maatwerk. De uitkomsten van de stresstesten en risicodialogen klimaatadaptatie leiden tot afspraken voor klimaatbestendige inrichting. Daarnaast zijn de dialogen over waterbeschikbaarheid tussen waterbeheerders en -gebruikers in de zoetwaterregio's noodzakelijk om te bepalen of de watervraag en het wateraanbod voldoende in balans zijn en blijven. De water gebruikende sectoren hebben ook een eigen verantwoordelijkheid en zullen zich door in te zetten op waterbesparing en door water vast te houden moeten voorbereiden op meer droge zomers met watertekorten. De Actieprogramma's klimaatadaptatie landbouw en natuur zijn goede voorbeelden daarvan. Soms zal de economische schade van droogte ook geaccepteerd moeten worden als de maatschappelijke kosten en baten van maatregelen niet in evenwicht zijn te brengen.</p>
15	18	<p>In het NWP mag aandacht voor 'Ruimte voor Levende Rivieren' (www.levenderivieren.nl) niet ontbreken. Een integrale benadering voor ecologisch herstel van ons rivierensysteem is noodzakelijk voor een toekomstbestendig en klimaatadaptieve delta. We vragen u de aanbevelingen uit Ruimte voor Levende Rivieren in het NWP te betrekken.</p>	<p>De minister van IenW heeft met interesse kennis genomen van het voorstel 'Ruimte voor Levende Rivieren'. Binnen het programma Integraal Riviermanagement wordt gezien hoe de aanbevelingen meegenomen kunnen worden en als inspiratie voor de oplossingsrichtingen kunnen dienen.</p>

Nr.	Sub.nr.	Deelzienswijze	Reactie
16	1	However, we are content that any proposals or policies are unlikely to have a significant effect on the historic environment in Scotland. We are therefore content for this element in Scotland to be scoped out of the assessment.	We thank you for your response. Dank uw wel voor uw reactie. We laten de historische omgeving voor Schotland buiten het PlanMER.
16	2	We note that you intend to consult on the environmental report and draft programme for a period of six months and we are content to agree with this timescale.	We thank you for your response. Dank voor uw reactie.
17	1	We do not anticipate any significant transboundary effects and can confirm that we have no comments on this SEA scoping consultation.	We thank you for your response. Dank voor uw reactie.
18	1	Based on the information provided in the scoping submission we do not anticipate any significant transboundary effects. As a result we have no comments on this SEA scoping consultation.	We thank you for your response. Dank voor uw reactie.
19	1	In accordance with Regulation 12(6) of the Environmental Assessment of Plans and Programmes Regulations 2004, the Consultation bodies have now considered the scoping report you submitted. The individual responses from the Consultation Bodies to your report are attached to this letter.	We thank you for your response. The consultation bodies do not anticipate any significant transboundary effects. Therefore we will not engage them further in the consultation process on the scoping report. Please let us know if you wish to be informed on the next steps in the SEA process of the National Water Programme 2021-2027 of the Netherlands. Dank voor uw reactie. De geconsulteerde Schotse organisaties verwachten geen significante grensoverschrijdende effecten. Om die reden zullen we hen verder niet betrekken in het NRD traject. Vriendelijk verzoek om aan te geven of u op de hoogte gehouden wilt worden van de volgende stappen in het PlanMER voor het Nationaal Water Programma 2022 - 2027.
19	2	As the Consultation Bodies have now expressed their views on the scope and level of the report, you should refer to the 2004 Regulations to consider what your next step should be.	As none of the consultation bodies do not anticipate any significant transboundary effects there is no necessity to engage them further in the consultation. Aangezien geen van de geraadpleegde organisaties enige significante grensoverschrijdende effecten verwacht, is er geen noodzaak hen te betrekken in de verdere consultatie.
0	1	Ter hoogte van Maasmechelen is de Maas - belangrijk onderdeel van het Nationaal Water Programma 2022-2027 - een gemeenschappelijke Maas en hebben ingrepen aan Nederlandse zijde uiteraard invloed op Vlaamse zijde. Bij ingrepen die gevolgen hebben voor deze gemeenschappelijke Maas moet rekening worden gehouden met de veiligheid (overstromingsrisico's in onze gemeente zowel voor de Maas als de Kikbeek), alsook met de landschappelijke en toeristische kwaliteiten in het Rivierenpark, en tenslotte de milieuhygiënische kwaliteit (lozingen Sabic alsook effluent van waterzuiveringsinstallaties).	In het PlanMER voor het Nationaal Water Programma zullen grensoverschrijdende effecten van nieuw beleid onderzocht worden, waaronder overstromingsrisico's en ruimtelijke en landschappelijke effecten voor zover deze aan de orde zijn.
0	2	De Maas is een grindrivier, waardoor er ook de effecten naar grondwaterstanden aan Belgische zijde moet onderzocht worden. De effecten naar natuurgebieden zowel in het riverpark als op het Kempisch plateau in Maasmechelen moeten mee onderzocht worden. Hierbij is ook van belang rekening te houden met de aanwezigheid van drie mijnverzakingskernen ter hoogte van het Kempisch Plateau in Maasmechelen (ten noorden van Eisden, ten noordoosten van Meeswijk en ter hoogte van Leut) en de veiligheid voor de inwoners, alsook de voorraden van grondwater (cq drinkwaterwinningsgebieden).	De grensoverschrijdende effecten van nieuw beleid op natuur zullen in het PlanMER aan de orde komen samen met veiligheid en effecten op de drinkwatervoorzieningen.
0	3	Bij dit project moeten dan ook de instanties Agentschap voor Natuur en Bos (effecten t.g.v.verdroging/vernatting van natuurgebieden), de projectcoördinator van het Regionaal Landschap Maas en Kempen (Rivierpark Maasvallei) en de Vlaamse Waterweg en de Watergroep betrokken worden in het participatieproces. Deze instanties stonden niet vermeld in de lijst van aangeschreven instanties.	De lijst van de aangeschreven instanties is afgestemd in Espoo verband. Het is aan de aangeschreven instanties om overige instanties te informeren.

Bijlagen

I. Kennisgeving procedure Nationaal Water Programma 2022-2027

Rijksverheid

KENNISGEVING PROCEDURE NATIONAAL WATER PROGRAMMA 2022 - 2027

Van vrijdag 1 november tot en met donderdag 28 november 2019 kan iedereen een zienswijze naar voren brengen over het voornemen een Nationaal Water Programma 2022 - 2027 (opvolger Nationaal Waterplan 2016 - 2021 en Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren 2016 - 2021) op te stellen en over het voornemen hiervoor een milieueffectrapport (PlanMER) op te stellen. Ook kunt u een reactie geven op het voorgenomen participatieproces. In deze kennisgeving leest u hoe u dat kunt doen.

Het Nationaal Water Programma 2022 - 2027
Nederland is een waterland. We leven met, naast, op, en in het water. De rijksoverheid moet iedere zes jaar een Nationaal Waterplan en Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren opstellen. Voor de periode 2022 - 2027 worden deze twee plannen samengebracht in één programma. In dit Nationaal Water Programma 2022 - 2027 schrijft de rijksoverheid op wat de hoofdlijnen, de principes en de richting zijn van het nationale waterbeleid en het beheer van de rijkswateren. Dit doen de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit gezamenlijk. Zodat wij nu en in de toekomst het hoofd kunnen bieden aan diverse uitdagingen zoals droogte of juist stormen en hevige regenbuien en uitdagingen die te maken hebben met de kwaliteit van ons water en onze veiligheid, inclusief cybersecurity.

PlanMER en Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD)
Er wordt een PlanMER inclusief passende beoordeling opgesteld ter ondersteuning van de besluitvorming van het Nationaal Water Programma 2022 - 2027. Het PlanMER is een rapport dat de gevolgen van het Nationaal Water Programma 2022 - 2027 voor onze leefomgeving en het milieu beschrijft. Ter voorbereiding van het PlanMER wordt nu in de NRD beschreven welke onderwerpen (reikwijdte) in het PlanMER onderzocht zullen worden en met welke diepgang (detailniveau).

Participatieproces
Het vormgeven van het Nationaal Water Programma 2022 - 2027 kunnen en doen de ministeries niet alleen. Zij werken samen met verschillende overheden en andere betrokken organisaties. Er zijn naast de terinzagelegging van de voornemens nog andere momenten waarop burgers en partijen die bij het waterbeleid en beheer betrokken zijn, worden geraadpleegd. De wijze waarop dat gebeurt, staat in het participatieplan.

UW ZIENSWIJZE IS WELKOM
Een zienswijze indienen kan op 3 manieren. U ontvangt altijd een ontvangstbevestiging.

- DIGITAAL**
Bij voorkeur ontvangen wij uw zienswijze via www.platformparticipatie.nl/nationaalwaterprogramma
- MONDELING**
Telefonisch tijdens kantooruren via telefoonnummer 070 456 89 99
- POST**
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Directie Participatie
T.a.v. Nationaal Water Programma
Postbus 20901, 2500 EX Den Haag

STUKKEN BEKIJKEN
Alle documenten staan vanaf 1 november 2019 op: www.platformparticipatie.nl/nationaalwaterprogramma

Op papier kunt u de stukken van 1 november tot en met 28 november 2019 tijdens reguliere openingstijden bekijken:

- **Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat**
Rijnstraat 8, Den Haag (alleen op afspraak, telefoon 070 456 89 99)
- **Rijkswaterstaat**
Griffioenlaan 2, Utrecht

Daarnaast zijn de stukken op alle provinciehuizen in Nederland in te zien.

VERVOLG
De ministeries vragen aan de Commissie voor de milieueffectrapportage (Cie m.e.r.) advies over de Notitie Reikwijdte en Detailniveau. Na sluiting van de zienswijzentermijn bekijken de ministeries alle binnengekomen zienswijzen zorgvuldig. De ministers betrekken uw zienswijzen en het advies van de Cie m.e.r. bij het opstellen van het PlanMER en het Nationaal Water Programma 2022 - 2027. Ook worden uw reacties op het participatieplan bekeken. Er wordt een reactienota opgesteld en deze nota wordt op www.platformparticipatie.nl geplaatst. De indieners van zienswijzen worden hierover geïnformeerd.

MEER INFORMATIE
Op www.platformparticipatie.nl/nationaalwaterprogramma en www.helpdeskwater.nl/nwp. Vragen over de procedure? Telefoon 070 456 89 99. Vragen over het programma? E-mail: PostbusNationaalWaterProgramma@mininew.nl

II. Participatieplan

Rijksoverheid

Participatieplan

Nationaal Water Programma 2022-2027

Nederland is een waterland. We leven met, naast, op, en in het water. Om dat in goede banen te leiden stelt het Rijk iedere zes jaar nationale beleids- en beheerplannen op voor het water in Nederland. We informeren u hier graag over, want er wordt nu begonnen met het maken van de plannen voor 2022-2027.

Het vormgeven van deze plannen kan het Rijk niet alleen. Daarom raadpleegt zij burgers en de verschillende waterpartners. In dit plan leest u wat daarvoor de planning is.

Nieuwe plannen voor nationaal waterbeleid en beheer van de rijkswateren

Onder de Waterwet moeten twee nationale plannen worden opgesteld. Voor beleid is dat het Nationaal Waterplan, en voor beheer is dat het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren. Het Nationaal Waterplan geeft het integrale kader voor het waterbeleid van het Rijk voor een periode van 6 jaar. Het plan geeft daarnaast uitvoering aan de Europese richtlijnen voor waterkwaliteit, de mariene strategie en de overstromingsrisico's. In het Nationaal Waterplan legt het Rijk onder meer de strategische doelen voor het waterbeheer vast.

In het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren worden de condities en maatregelen opgenomen voor het operationeel beheer om deze strategische doelen te bereiken. Daarnaast geeft Rijkswaterstaat in dit plan aan hoe het invulling geeft aan het beheer en onderhoud en het combineren van de verschillende gebruiksfuncties van het water.

Op weg naar de Omgevingswet: de twee plannen komen samen in het Nationaal Water Programma 2022-2027

Voor de komende periode wordt er één integraal programma ontwikkeld, het Nationaal Water Programma

2022-2027, waarin de twee rijkswaterplannen op watergebied samenkomen. Hiermee bereidt het Rijk zich voor op de komst van de Omgevingswet. Aandacht wordt uiteraard geschonken aan alle uitdagingen waar Nederland nu en in de toekomst mee te maken krijgt, zoals het veranderende klimaat, waterkwaliteit, cybersecurity en de energietransitie.

Het participatieproces kent formele en informele momenten, zoals te zien is op de tijldlijn op de laatste pagina. Er zijn twee zienswijzenprocedures, en er vindt een consultatie van het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL) plaats. Daarnaast worden er informele themasessies en gebiedssessies georganiseerd voor maatschappelijke en belangenorganisaties en andere overheden.

Er vindt bestuurlijke en maatschappelijke participatie plaats. Uitgangspunten daarbij zijn dat vooraf aan de participatiemomenten de participatieruimte wordt aangegeven; dat de participanten terugkoppeling krijgen over de door hen ingebrachte input; dat de participanten informatie over het proces via een website kunnen vinden en dat er waar mogelijk wordt aangesloten op bestaande participatietrajecten. Op de volgende pagina leest u meer in detail over de participatiemomenten.

Zienswijzenprocedure op het voornemen tot het opstellen van een Nationaal Water Programma 2022-2027 en een milieueffectrapport (PlanMER) (nov 2019)

Iedereen kan een reactie indienen over de voornemens en opmerkingen meegeven over bijvoorbeeld de onderwerpen, diepgang of beoordelingskader voor het PlanMER. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau die ter inzage ligt beschrijft welke onderwerpen (reikwijdte) in het PlanMER onderzocht zullen worden en met welke diepgang (detailniveau). Ook kan een reactie op dit participatieplan worden gegeven. De indieners krijgen bericht over of en hoe hun reactie wordt meegenomen in het schrijfproces voor het ontwerp-Nationaal Water Programma 2022-2027.

Gebiedssessies (jan / feb 2020)

Het Nationaal Water Programma bevat ook gebiedsgerichte uitwerkingen. We organiseren samen met de betrokken overheden (bijvoorbeeld provincies en waterschappen) gebiedssessies om de integraliteit van de thema's in de gebieden te borgen, zodat dit goed in het Nationaal Water Programma 2022-2027 kan landen. Voorafgaand aan de gebiedssessies wordt voor de deelnemers aangegeven wat de ruimte is voor de participatie. De deelnemers ontvangen een verslag van deze sessies en een terugkoppeling over hoe hun input al dan niet is verwerkt. Waar mogelijk en handig, wordt aangesloten bij bestaande (bestuurlijke) gebiedsoverleggen. Ook hier geldt, als er opmerkingen worden gemaakt, waar in een ander traject dan het Nationaal Water Programma 2022-2027 over wordt gesproken of besloten, dan bekijkt het Nationaal Water Programma-team aan wie deze opmerkingen kunnen worden meegegeven.

Themasessies (jan / feb 2020)

Er worden themasessies georganiseerd met maatschappelijke- en belangenorganisaties op het gebied van water om hun aandachtspunten, knelpunten en mogelijke oplossingen voor opgaven en beleidskeuzes op thema's te bespreken. Dit gaat over zowel beleids- als beheervraagstukken. De thema's worden eind 2019 opgesteld en maatschappelijke- en belangenorganisaties worden uitgenodigd. Waar mogelijk en handig wordt gebruik gemaakt van al lopende participatie- en afstemmomenten van gerelateerde projecten of programma's. Voorafgaand aan de themasessies wordt voor de deelnemers aangegeven wat de ruimte is voor de participatie. De deelnemers ontvangen een verslag van de sessies en een terugkoppeling over hoe hun input al dan niet is verwerkt. Als er opmerkingen worden gemaakt, waar in een ander traject dan het Nationaal Water Programma 2022-2027 over wordt gesproken of besloten, dan bekijkt het Nationaal Water Programma-team aan wie deze opmerkingen kunnen worden meegegeven.

Consultatie Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (april / mei 2020)

Alle opgehaalde input wordt indien mogelijk en gepast verwerkt in een gevorderd concept van de tekst van het Nationaal Water Programma 2022-2027. Deze tekst wordt voorgelegd aan relevante maatschappelijke organisaties en bedrijven. Hiertoe organiseert het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL) een bijeenkomst. Het OFL is een platform dat de interactie vormgeeft tussen Rijksoverheid en samenleving op het gebied van grote maatschappelijke vraagstukken in de fysieke leefomgeving. Bij deze bijeenkomst worden ook de deelnemende organisaties uit de themasessies uitgenodigd. Op basis van de uitkomsten van het overleg tijdens de bijeenkomst, stelt het OFL een advies op voor de betrokken ministeries.

Zienswijzenprocedure over het ontwerp van het Nationaal Water Programma 2022-2027 inclusief bijlagen en PlanMER (dec 2020 t/m juni 2021)

Iedereen heeft na publicatie van het ontwerp-Nationaal Water Programma 2022-2027 zes maanden de tijd om te reageren op het ontwerp, de bijlagen, en de bijbehorende PlanMER. Na deze zes maanden bekijkt het Rijk de zienswijzen. De indieners krijgen een reactie over of en hoe hun zienswijze wordt verwerkt in het definitieve Nationaal Water Programma 2022-2027.

Betrekken andere overheden en landen

Waterbeheer is geen zaak van één partij, maar een samenspel van alle bestuurslagen in Nederland. Het Nationaal Water Programma 2022-2027 stemt de plannen in de relevante ambtelijke en bestuurlijke wateroverleggen af met waterschappen en waterbeheerders op gemeentelijk – en provinciaal niveau. Daarnaast worden de eerder genoemde gebieds sessies georganiseerd om de plannen integraal te toetsen. Bovendien werken Rijk en andere overheden veelvuldig samen in het opstellen en afstemmen van het Nationaal Water Programma 2022-2027. Deze partijen hebben elkaar hard nodig omdat er veel raakvlakken bestaan tussen de rijkswateren, de provinciale- en regionale wateren en het beheergebied van de waterschappen.

Andere landen worden ook betrokken. Immers, het rivierwater stroomt via de buurlanden Nederland binnen. Alles wat daar gebeurt is van directe invloed op de Nederlandse watersituatie. En andersom, wanneer Nederland ingrepen doet, kan dat in andere landen gevolgen hebben. Dit geldt ook voor de Noordzee, waar de rivieren en kanalen uiteindelijk in uitmonden. Landen rondom de Noordzee werken hierin nauw samen.

Het is van belang dat de Nederlandse overheid deze buurlanden op de hoogte houdt van de plannen van het Nationaal Water Programma 2022-2027 en dit met hen afstemt. Dit proces wordt in overleg tussen de betrokken landen afgesproken. Ook hier wordt zoveel mogelijk op lopende processen aangesloten.

Blijf op de hoogte via onze website

Het Nationaal Water Programma 2022-2027 omvat veel thema's. Voor sommige van deze onderwerpen zijn aparte (besluitvormings)trajecten ingericht en deze kennen hun eigen dynamiek. Zo is er een apart overleg om tot een Noordzeeakkoord te komen en worden er voor deelprogramma's van het Delta-programma partijen bij elkaar gebracht. De uitkomsten van deze trajecten landen uiteindelijk in het Nationaal Water Programma 2022-2027. Het Nationaal Water Programma zal inzicht geven in de samenhang van de verschillende onderdelen via een website. Op deze website zult u ook informatie kunnen vinden over het proces van de totstandkoming van het Nationaal Water Programma 2022-2027: www.helpdeskwater.nl/nwp

